OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

VASTINE

4.2.2026

VN/23654/2021
VN/23654/2021-OKM-305

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Hallituksen esitys (HE 169/2025 vp) eduskunnalle arkistointilaiksi ja laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain muuttamisesta

Vastineena sivistysvaliokunnalle annettuihin lausuntoihin hallituksen esityksestä HE 169/2025 vp opetus- ja kulttuuriministeriö lausuu kunnioittavasti seuraavaa.

Yleistä

Yleisesti ottaen lausunnoissa suhtauduttiin esitykseen myönteisesti. Esimerkiksi **Kuntaliitto** pitää kannatettavana arkistointia koskevan lainsäädännön kokonaisuudistusta sekä harmonisointia julkisuus-, tiedonhallinta- ja tietosuojalainsäädännön kanssa. Muutokset tukevat nykylainsäädäntöä paremmin arkistoinnin integroimista osaksi tiedonhallintaa ja digitalisaatiota. **Eduskunnan kanslia** puolestaan toteaa, että voimassa oleva arkistolaki on sisällöltään vanhentunut ja se on syytä uusia kokonaan vastaamaan muuttunutta toimintaympäristöä. Arkistointilain myötä käyttöön saadaan tiedon elinkaaren kaikkia vaiheita ohjaava sääntely. Eduskunnan kanslian mukaan näin arkistointilailla täytetään keskeinen puute, joka jäi 2019 voimaan tulleen tiedonhallintalain sääntelyn ulkopuolelle.

Monissa lausunnoissa tuotiin esiin tarve huolehtia viranomaisten osaamisesta ja arkistointia resursoinnista **Kunnallisarkistoyhdistys ry** katsoo, että arkistointilakiluonnoksessa on huomioitu arkistoinnin suunnittelu sekä asiakirjojen ja tietoaineistojen arkistollinen arvonmääritys osana organisaation tehtäviä. Tämä ei kuitenkaan riitä takaamaan sitä, että organisaatiolla on riittävä osaaminen arkistointiin liittyen. Arkistoinnin osaaminen poikkeaa tiedonhallintalaissa määritellystä osaamisvaateesta. **Ammattkorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene** katsoo, että arkistoinnin suunnittelua ja arvonmääritystä koskevat velvoitteet edellyttävät ammattikorkeakouluilta uutta tiedonhallinnan ja tutkimuksellisten tarpeiden osaamista sekä Kansallisarkistolta selkeää ja yhtenäistä ohjeistusta, jotta velvoitteet toteutuvat yhdenmukaisesti.

Ehdotetun 14 §:n mukainen uusi säännös, joka mahdollistaa muiden kuin valtion viranomaisten aineistojen siirron kansalliseen arkistotietovarantoon, sai lausunnoissa myönteistä palautetta mahdollisuus. Monissa lausunnoissa katsottiin kuitenkin, että esityksen arviot säännöksen taloudellisista vaikutuksista ovat ylimitoitettuja ottaen huomioon esimerkiksi kuntasektorin muut tietoaineistojen säilyttämistä koskevat velvoitteet (ks. esim. Kuntaliiton lausunto).

Postiosoite **Postadress** **Postal Address**	**Käyntiosoite** **Besöksadress** **Office**	**Puhelin** **Telefon** **Telephone**	**Faksi** **Fax** **Fax**	**s-posti, internet** **e-post, internet** **e-mail, internet**
Opetus- ja kulttuuriministeriö				
PL 29 00023 Valtioneuvosto	Meritullinkatu 10 Helsinki	0295 16001 +358 295 16001	09 135 9335 +358 9 135 9335	kirjaamo.okm@gov.fi

Osassa lausunnoissa kiinnitetään huomiota ehdotettuun arkistointilakiin kytköksissä oleviin mutta käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen suoranaisesti liittymättömiin seikkoihin.**Tieteentekijät** tuo esiin tutkimuskentän huolen siitä, että arkistoaineistojen digitoinnin vaatima työmäärä tällä hetkellä itse asiassa vaikeuttaa ja voi merkittävästi hidastaa muun muassa useiden historiallisten aineistojen ja vanhempien aikojen tutkimusta. Etenkin Kansallisarkiston resurssoinnissa ja toiminnassa tulisikin huomioida, että arkistoaineistoja tarvitsevat tutkijat todella pystyvät käyttämään tarvitsemiaan aineistoja kohtuullisessa ajassa.

> Opetus- ja kulttuuriministeriö yhtyy lausunnonantajien näkemykseen ehdotettua arkistointilakia koskevan ohjeistuksen tarpeesta. Arkistointitehtävien vaatiman osaamisen ja resursoinnin tarve ei sinänsä yleisellä tasolla muuttuisi ehdotetun lain myötä, sillä ehdotuksen tavoitteena on säilyttää useat voimassa olevan lain perusratkaisut ennallaan. Lain yhteensovittaminen muun lainsäädännön kanssa ja tarve säätää arkistointiin liittyvistä velvoitteista ja vastuista nykyistä arkistolakia täsmällisemmin edellyttävät kuitenkin erilaisia säädösteknisiä ratkaisuja.

Kuntaliitto toteaa lausunnossaan 26.11.2025, että arkistointi nähdään esityksessä kiinteänä osana tiedonhallintaa, mutta lakiteknisesti nämä kaksi halutaan edelleen erottaa toisistaan. Kuntaliiton mukaan lainsäädännön muutospaineet tiedonhallinnan ympäristön muutoksissa kertaantuvat ja tulkintariskit kasvavat. Kuntaliitto painottaakin lausunnossaan, että tiedonhallintalaki tulee rakentaa turvaamaan myös arkistoinnin näkökulmat ja että asiaa tulee tarkastella uudestaan viimeistään tiedonhallintalain uudelleenarvioinnin yhteydessä. **Kansallisarkisto** on 30.11.2025 antamassaan täydentävässä lausunnossa yhtynyt Kuntaliiton näkemykseen siitä, että ideaalitapauksessa viranomaisten tiedonhallinnasta ja arkistoinnista säädettäisiin samassa laissa. Tämä parantaisi tiedon elinkaaren hallintaa edelleen. Lakien yhdistäminen olisi Kansallisarkiston mukaan suurhanke, jonka yhteydessä tiedonhallintaa koskeva sääntelyä tulisi selkeyttää ja keventää. Tehtävää hankaloittaa tiedonhallinnan ja arkistoinnin kuuluminen eri hallinnonaloille.

> Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että viranomaisten tiedonhallinnasta ja arkistoinnista säätäminen samassa laissa olisi periaatteessa toivottavaa. Yhtenäinen sääntely oli lähtökohtana myös vuonna 2015 laaditussa arkistolain jatkotyöryhmän muistiossa Ehdotus laiksi tiedonhallinnasta ja tietojen käsittelystä julkishallinnossa (Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:12) sekä tiedonhallintalain lausuntokierrosversiossa (lausuntopyynnön diaarinumero VM183:00/2017 ja VM/1631/03.01.00/2018; HE-luonnos 20.8.2018 ja päivitetty HE-luonnos 17.9.2018).
>
> Hallituksen esityksen jaksossa 5.1 (Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset) selostetaan säädösteknisiä haasteita, joita arkistointilakiehdotuksen sisällön liittäminen nykyiseen tiedonhallintalakiin aiheuttaisi (s. 34-35). Mahdollisen kokonaisuudistuksen laajuutta arvioitaessa tulee myös ottaa huomioon, että tiedonhallintalakia koskevan hallituksen esityksen taustalla olevat tulkinnat yleisen tietosuojalainsäädännön kansalliselle lainsäädännölle asettamista reunaehdoista poikkeavat käsiteltävänä olevasta hallituksen esityksestä. Aihepiiriä on tarkasteltu arkistoinnin näkökulmasta Riikka Lönnbladin Kansallisarkistolle laatimassa selvityksessä (Selvitys Kansallisarkistolle EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen vaikutuksesta arkistoinnin edellytyksiin, 23.1.2025 (KA/20836/27.01.00/2024)).

Ehdotetun arkistointilain suhde julkisuuslakiin

Oikeusministeriö toteaa lausunnossaan, että arkistointilakiehdotuksen 2 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa ei ole arvioitu, vastaisiko ehdotettu arkistoinnin käsite julkisuuslaissa käytettyä arkistokäsitettä. Määritelmän osalta jää erityisesti suhteessa julkisuuslakiin tältä osin epäselväksi, olisiko säännöksellä heijastusvaikutuksia julkisuuslain soveltamiseen. Oikeusministeriön mukaan tulisi vielä varmistua siitä, että ehdotetuilla muutoksilla ei todella kavenneta julkisuusperiaatetta siten kuin säätämisjärjestysperusteluissa (s. 86–87) on tuotu esiin.

Valtioneuvoston kanslia toteaa lausunnossaan 25.11.2025 esityksen antavan vaikutelman, että tarkoitus ei ole muuttaa julkisuuslain 5 §:n 4 momentin mukaista julkisuuslain sovellettavuutta. Esityksen perusteluihin (s. 5 ja 86–87) sisältyy kuitenkin osittain hieman ristiriitaisia kirjauksia tähän liittyen. Ehdotettu sääntely jättää tulkinnanvaraisuutta siinä, että jos sisäisen työskentelyn asiakirjat

kuuluvat uuden arkistointilain soveltamisalan piiriin (lakiehdotuksen 5 §:n 4 momentti), tulevatko ne tällöin myös julkisuuslain 5 §:n 4 momentin mukaisesti julkisuuslain soveltamisalan piiriin, ts. onko ne arkistolainsäädännön mukaan liitettävä arkistoon. Valtioneuvoston kanslian käsityksen mukaan tämä aiheuttaa hallituksen arkistoon tallennettavien asiakirjojen osalta jatkossa vain kasvavia soveltamis- ja tulkintaongelmia (ks. jäljempänä).

Monissa lausunnoissa esitettiin kriittisiä huomioita ehdotetun 18 §:n säännöksestä ja arkistoitujen aineistojen tietopalvelun tulevaisuudesta. Ehdotetun 1 momentin mukaan Kansallisarkisto voi periä arkistotietovarantoon sisältyvän sähköisen julkisen asiakirjan sähköisestä antamisesta maksuja julkisuuslain 34 §:n 1 momentista poiketen. Tietopyyntöjen vastausaika olisi 2 momentin mukaan pidempi kuin julkisuuslaissa. Esimerkiksi **Kunnallisarkistoyhdistys ry** katsoo, että pitkä vasteaika ja kustannukset voivat heikentää hallinnon avoimuutta, tutkimuksen vapautta ja yleistä luottamusta sekä yksilön oikeutta omiin tietoihinsa, jos omien tietojen tarkastaminenkin voi olla maksullista.

Viranomaistoiminnan näkökulmasta Kunnallisarkistoyhdistys toivoo, että varmistetaan tietopalvelun tehokkuus ja nopeus silloin, kun arkistoistua tai palveluun jo säilytysaikana siirrettyä aineistoa tarvitaan alkuperäiseen käyttötarkoitukseen. Viranomaiskäytön tarpeet poikkeavat tutkimuskäytön tarpeista, joita silmällä pitäen Kansallisarkiston Astia -palvelu on suunniteltu.

Tutkimuslaitosten yhteenliittymä Tulanet korostaa, että aineiston luovuttamisen maksullisuus ei saa laajentua niin, että Kansallisarkisto perisi maksuja aineistoja luovuttavalta [tutkimuslaitos]viranomaiselta tämän pyytäessä aineistoa uudestaan tutkimuskäyttöön.

> Julkisuuslain 5 §:n 4 momentin mukaan sovelletaan viranomaisissa työskentelevien sekä viranomaisten ja niiden lukuun toimivien yksityisten ja yhteisöjen välisiä neuvotteluja, yhteydenpitoa ja muuta niihin verrattavaa viranomaisten sisäistä työskentelyä varten laadittuihin asiakirjoihin vain, jos asiakirjat sisältävät sellaisia tietoja, että ne arkistolainsäädännön mukaan on liitettävä arkistoon. Jos asiakirjat kuitenkin liitetään arkistoon, viranomainen voi määrätä, että tietoja niistä saa antaa vain viranomaisen luvalla.
>
> Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että säännöksen arkistokäsite on sanamuodon mukaisesti kytketty arkistolainsäädäntöön, mutta voimassa olevassa arkistolaissa ei säädetä asiakirjojen liittämisestä arkistoon. Arkistolain 6 §:n 1 momentin mukaan ”arkistoon kuuluvat asiakirjat, jotka ovat saapuneet arkistonmuodostajalle sen tehtävien johdosta tai syntyneet arkistonmuodostajan toiminnan yhteydessä”. Lain 8 §:n 3 momentin mukaan arkistolaitos (Kansallisarkisto) määrää, mitkä asiakirjat tai asiakirjoihin sisältyvät tiedot säilytetään pysyvästi.
>
> Nykyistä edeltäneen arkistolain (184/1981) 4 § sisälsi nykyistä lakia vastaavan arkistoon kuuluvien asiakirjojen piiriä määrittävän säännöksen, minkä lisäksi lain 5 §:ssä mainittiin ”asiakirjojen liittäminen arkistoon” arkistotoimeen kuuluvien tehtävien joukossa. Arkistoon liittämisen ruotsinkielinen muotoilu (att foga handlingar till arkivet) poikkesi voimassa olevan julkisuuslain muotoilusta (skall överföras till ett arkiv). Hallituksen esityksen mukaan asiakirjojen arkistoiminen eli liittäminen arkistoon ”tapahtuu yleensä sen jälkeen kun tehtävä, jota asiakirja koskee, on suoritettu” (HE 72/1980 vp. s. 6/I). Yhteenvetona voidaan todeta, että julkisuuslain arkiston ja arkistoon liittämisen käsitteet eivät vastaa arkistolain sääntelyä. Aikaisemmassakin lainsäädännössä ”asiakirjojen liittämisellä arkistoon” on ilmeisesti tarkoitettu lähinnä teknistä arkistotoimen (tiedonhallinnan) toimenpidettä (esimerkiksi arkistomappiin siirtämistä), sillä sääntelyyn ei ole sisältynyt tietosisältöä koskevia kriteerejä.
>
> Oikeuskäytännössä julkisuuslain 5 §:n 4 momentin tulkinta on arkistolain osalta tukeutunut arkistotoimen hoitamista koskevaan 7 §:n 2 momenttiin (ks. esim. KHO 2002:20, KHO 2025:83). Opetus- ja kulttuuriministeriö huomauttaa, että ehdotettavaan uuteen arkistointilakiin ei enää sisältyisi arkistolain 7 §:n 2 momenttia vastaavaa säännöstä, mihin liittyen tiedonhallintalain 21 § ehdotetaan muutettavaksi (s. 82). Siinäkään tapauksessa, että ”arkistoon liittämisen” ymmärrettäisiin tarkoittavan arvonmääritykseen perustuvaa arkistointipäätöstä, uudessa arkistointilaissa ei opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksen mukaan ole perusteltua säätää siitä, mitkä tai millaiset asiakirjat viranomaisen olisi tietosisältönsä perusteella arkistoitava. Henkilötietoja sisältävien asiakirjojen kohdalla tällainen sääntely

merkitsisi sitä, että kyseisten tietojen käsittelyyn ei sovellettaisi ehdotetun 8 §:n 3 momentin mukaista riskien ja oikeasuhtaisuuden arviointivelvoitetta. Opetus- ja kulttuuriministeriön käsityksen mukaan tällainen ratkaisu edellyttäisi henkilötietojen suojaa koskevien erityisten säännösten sisällyttämistä lakiin.

Ehdotetun arkistointilain 18 §:n julkisuuslain sääntelystä poikkeavan säännöksen osalta opetus- ja kulttuuriministeriö viittaa perusteluissa esitettyjen seikkojen lisäksi niihin haasteisiin, joita yliopistonlehtori, dosentti Pekka Henttonen on lausunnossaan tuonut esiin tietoaineistojen seulomattomuuden osalta (ks. jäljempänä)

Arkistointilakiehdotuksen suhde tiedonhallintalakiin

Valtiovarainministeriö on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota ehdotetun arkistointilain 4 §:n 3 momentin säännökseen, jonka mukaan julkisuuslain 4 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettujen hyvinvointialueen ja hyvinvointiyhtymän viranomaisten sekä kunnallisten viranomaisten osalta lakiehdotuksen 11, 12 ja 14 §:ssä ja 15 §:n 2 momentissa viranomaiselle säädetyt oikeudet ja tehtävät kuuluisivat tiedonhallintalain 4 §:n 1 momentin 5–8 kohdassa tarkoitetuille tiedonhallintayksiköille, mutta valtion virastoissa ja laitoksissa toimivat viranomaiset vastaisivat vaatimusten toteuttamisesta kukin erikseen. Valtiovarainministeriö pitäisi johdonmukaisempana sääntelytapana sitä, että vaatimukset kohdistuisivat eri julkisen hallinnon viranomaisiin pitkälti samoilla tavoin. Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan arkistoinnin suunnittelu olisi tarkoituksenmukaisempaa tehdä organisaatiotasoisesti.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että ehdotetun arkistointilain soveltamisala kytkettäisiin julkisuuslain viranomaismääritelmään, ja voimassa olevan lain soveltamisalasäännöksessä käytettyä erillistä arkistonmuodostaja-termiä ei käytettäisi” (s. 19). Lausuntopalautteen perusteella lakiehdotusta muokattiin jatkovalmistelussa siten, että hyvinvointialueen ja hyvinvointiyhtymän viranomaisten sekä kunnallisten viranomaisten ehdotetun lain mukaisista velvoitteista osa kohdistuisi koko organisaatiolle tiedonhallintayksikkönä. Tämä vastaa lähtökohtaisesti voimassa olevan arkistolain 9 §:n sääntelyä arkistotoimen järjestämisestä kunnassa, joka pykälän 2 momentin mukaisesti koskee myös kuntayhtymää tai muuta vastaavaa yhteistyömuotoa.

Myös tiedonhallintalain sääntely kytkeytyy julkisuuslakiin, sillä sen sääntelyn kohteena ovat sekä tiedonhallintayksiköt että viranomaiset. Lain 2 §:n 1 momentin määritelmäsäännöksen mukaan laissa tarkoitetaan viranomaisella julkisuuslain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettuja viranomaisia (1 kohta) ja tiedonhallintayksiköllä viranomaista, jonka tehtävänä on järjestää tiedonhallinta tämän lain vaatimusten mukaisesti (2 kohta). Laissa tarkoitetuista tiedonhallintayksiköistä säädetään lain 4 §:n 1 momentissa. Tiedonhallintalain tiedonhallintayksikköjä koskeva sääntely sai lopullisen muotonsa eduskuntakäsittelyssä. (HaVM 38/2018 vp, s. 21-23).

Julkisuuslain 4 § määrittää toisaalta lain organisatorisen soveltamisalan laajuuden ja toisaalta tekee rajavetoa viranomaisten välille niiden erillisyyden näkökulmasta. Viranomaiset ovat lakia sovellettaessa toisiinsa nähden itsenäisiä. Tällä on merkitystä erityisesti valmistelun julkisuuden kannalta. (HE 30/1998 vp, s. 33/I; Julkisuuslain ajantasaistaminen. Työryhmän mietintö. Oikeusministeriön julkaisuja 2023:32, s. 100-101). Lakien organisatorisen soveltamisalan laajuuden näkökulmasta tiedonhallintalain 4 §:n § momentissa määriteltyjen tiedonhallintayksikköjen piiri ja julkisuuslain 4 §:n 1 momentissa määriteltyjen viranomaisten piiri vastaavat suurelta osin toisiaan terminologisista ja säädösteknisistä eroista huolimatta. Keskeiset erot ja niiden merkitys ehdotetun arkistointilain soveltamisalan kannalta ovat seuraavat:

1. Hyvinvointialueet, kunnat, kuntayhtymät, hyvinvointialueet ja hyvinvointiyhtymät ovat koko organisaation käsittäviä tiedonhallintayksikköjä. Julkisuuslain mukaan viranomaisilla tarkoitetaan laissa hyvinvointialueen ja hyvinvointiyhtymän viranomaisia sekä kunnallisia viranomaisia. Erillisten viranomaisen määrittely on viime kädessä johdettavissa siitä, onko kyseisellä orgaanilla oikeudelliseen normiin perustuvia tehtäviä ja toimivaltaa (Julkisuuslain ajantasaistaminen. Työryhmän mietintö Oikeusminiteriön julkaisuja 2023:32, s. 102-103). Arkistointilakiehdotuksessa

osa viranomaisten velvoitteista kohdistuisi kyseisissä tapauksessa tiedonhallintayksikköihin.

2. Yliopistolaissa tarkoitetut yliopistot sekä ammattikorkeakoululaissa tarkoitetut ammattikorkeakoulut, joiden asemasta viranomaisena ei säädetä julkisuuslain määritelmäsäännöksessä, ovat tiedonhallintayksikköjä. Ehdotetun arkistointilain 4 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädettäisiin lain soveltamisesta yliopistolaissa (558/2009) tarkoitettuihin yliopistoihin ja ammattikorkeakoululaissa (932/2014) tarkoitettuihin ammattikorkeakouluihin.

3. Tiedonhallintalaissa ei mainita erikseen julkisuuslain 4 §:n 1 momentin 8 kohdassa mainittuja toimielimiä. Julkisuuslain esitöiden mukaan määrittelemällä toimeksiantotehtävän perusteella itsenäistä valmisteluvaltaa käyttävät toimielimet viranomaisiksi voidaan lisätä valmistelun julkisuutta (HE 30/1998 vp s. 51/II). Voimassa olevan arkistolain 1 §:n 1 momentin 1 kohdan perustelujen mukaan kyseisessä kohdassa tarkoitettujen valtion viranomaisten piiriin katsotaan kuuluvaksi myös niiden asettamat tai niiden yhteydessä toimivat toimielimet, kuten valiokunnat, lautakunnat, komiteat, toimikunnat ja neuvottelukunnat (HE 187/1993 vp s. 4/II) Ehdotetun arkistointilain 4 §:n 5 momentin mukaan julkisuuslain 4 §:n 1 momentin 8 kohdassa tarkoitetun toimielimen toiminnan päätyttyä tässä laissa säädetyistä viranomaisen tehtävistä vastaisi toimielimen asettamisesta päättänyt viranomainen. Koska osa julkisuuslain 4 §:n 1 momentin 8 kohdassa tarkoitetuista toimielimistä on luonteeltaan määräaikaisia, ne eivät kuitenkaan voi huolehtia kaikista ehdotetussa laissa viranomaiselle säädetyistä velvoitteista.

Valtiovarainministeriön lausunnossa viitattujen valtion virastoissa ja laitoksissa toimivien viranomaisten osalta tiedonhallintalain

Tiedonhallintalaissa erikseen mainitsemattomien julkisuuslain 4 §:n 1 momentin 8 kohdassa tarkoitettujen toimielimien osalta tulee huomata, että ne voivat Etelä-Suomen aluehallintoviraston (aluehallintovirastojen yhteinen valtakunnallinen hallinto- ja kehittämispalvelut -vastuualue (HAKE) lausunnossa todetulla tavalla toimia eri viraston kuin toimielimen asettaneen viraston yhteydessä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että laajemmasta organisaatiotasolla toteutettavasta tiedonhallinnasta voidaan tarvittaessa säätää erikseen (vrt. esim. Oikeushallinnon erityisviranomaiset -virastosta annetun lain (24/2024) 4 §, kirkkojärjestyksen (657/2023) 10 luvun 10 §). Opetus- ja kulttuuriministeriö huomauttaa, että tiedonhallintalakia ei lain 3 §:n 6 momentin mukaan pääsääntöisesti sovelleta Ahvenanmaalla toimiviin valtion viranomaisiin.

Ahvenanmaan maakunnan hallitus katsoo lausunnossaan, että ehdotetun arkistointilain yhtymäkohdat valtakunnan tiedonhallintalain kanssa jäävät epäselviksi erityisesti Ahvenanmaan osalta, kun kyseinen lainsäädäntö ei pääosin ole voimassa siellä. Lausunnon mukaan muutos voi johtaa siihen, että Ahvenanmaalla toimivat valtion viranomaiset jätetään täysin sääntelyn ulkopuolelle.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että Ahvenanmaan maakunnan hallituksen esittämä huoli on yleisesti ottaen perusteltu. On kuitenkin syytä todeta, että julkisuuslain 13 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen asiakirjasta tietoa pyytävää on diaarin ja muiden hakemistojen avulla avustettava yksilöimään asiakirja, josta hän haluaa tiedon. Säännös edellyttää suunnitelmallista tiedonhallinnan toteuttamista myös niiltä viranomaisilta, joita tiedonhallintalain sääntely ei koske.

Voimassa olevan arkistolain arkistotointa ja sen järjestämistä koskeva sääntely on yleisluontoista eikä sen tiedonhallintalain kanssa päällekkäisiä säännöksiä vastaavia säännöksiä ole sisällytetty ehdotettuun arkistointilakiin. Yksityiskohtaisemmalla tasolla hyvästä tiedonhallintatavasta säädettiin aikaisemmin julkisuuslain 18 §:ssä, joka kumottiin tiedonhallintalain säätämisen yhteydessä. Samalla myös viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja hyvästä tiedonhallintatavasta annettu asetus (1030/1999) kumoutui pääosin. Vastaava sääntely sisältyy nykyisin tiedonhallintalakiin. Ahvenanmaalla toimivien valtion viranomaisten tiedonhallinnan selkeämpi sääntely on

toivottavaa, mutta opetus- ja kulttuuriministeriön käsityksen mukaan sääntelyratkaisuja tulee lähtökohtaisesti arvioida tiedonhallintalain ja julkisuuslain uudistamisen yhteydessä.

Arkistointi ja tietosuojalainsäädäntö

Useissa lausunnoissa katsotaan, että ehdotetun arkistointilain sääntelyyn liittyvät tietosuojaroolit olisivat vielä täsmennyksen tarpeessa. Huomiot koskevat esimerkiksi henkilötietojen käsittelyä alkuperäiseen käyttötarkoitukseen asiakirjojen ja tietoaineistojen arkistoimisen jälkeen. Kysymys koskee sekä viranomaisten omaa arkistointitarkoituksessa tapahtuvaa säilytystä että ehdotettuun kansalliseen arkistotietovarantoon siirrettäviä aineistoja, mukaan lukien ehdotetun15 §:n mukaisia arkistokopioita.

Esimerkiksi **Kuntaliitto** katsoo lausunnossaan, että esityksen tietosuojaa koskeva sääntely vaatii tarkennuksia. Ehdotetun arkistointilain yksittäisten säännösten osalta tekemiensä huomioiden lisäksi Kuntaliitto toteaa jäävän epäselväksi, miten henkilötietojen käsittelyperusteet ja rekisteröityjen oikeudet määräytyvät siinä tilanteessa, että kunta ei 14 §:n mukaisesti siirrä tietojaan Kansalliseen arkistotietovarantoon. Lainsäädännön lähtökohtana on tässäkin tilanteessa mahdollinen päällekkäinen käyttötarkoitusten käyttö eli tietojen palauttaminen aktiivikäyttöön. Kuntaliitto toivoo tietosuojan kannalta tarkempaa kantaa käsittelyperusteisiin, rekisteröidyn oikeuksiin sekä tarvittavien suojakeinojen laatuun ja käyttöön.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että Kuntaliiton huomio koskee kaikkia viranomaisten itse toteuttamaa arkistointia. Erityisesti on huomioitava, että ehdotetun lain 4 §:n 3 momentin mukaan hyvinvointialueen ja hyvinvointiyhtymän viranomaisten sekä kunnallisten viranomaisten osalta lain 11, 12 ja 14 §:ssä ja 15 §:n 2 momentissa viranomaiselle säädetyt oikeudet ja tehtävät kuuluvat tiedonhallintayksiköille. Laissa ei säädettäisi siitä, miten tiedonhallintayksikköjen tulisi järjestää edellä mainittujen tehtävien hoito (4 §:n 3 momentin perustelut, s. 52).

Kunnallisten viranomaisten osalta tietosuojalainsäädännön nykytilaa kuvataan Kuntaliiton ohjejulkaisussa (Ojajärvi Oona, Sulin Ida: ”Kuntien tietosuojan perusohjeet. Osa I. Rekisterinpitäjyys kunnassa.” 11.12.2025), jossa todetulla tavalla ”[t]ietosuoja-asetuksessa tarkoitettuna rekisterinpitäjänä voi yksin tai yhdessä toimia kunta, kunnan toimielin tai kunnan viranhaltija.” (s. 6) ”Koska nykyinen kansallinen lainsäädäntö ei ota rekisterinpitäjyyden määräytymiseen kunnassa selkeästi kantaa ja koska rekisterinpitäjän käsite on lähtökohtaisesti toiminnallinen käsite, kaikille kunnille yhteistä yhtä tulkintaa rekisterinpitäjyyden kohdentumisesta ei voida tehdä. Kunnat hoitavat itsehallintoonsa perustuen tehtävänsä eri tavoilla, eri organisaatiorakenteissa.” (s. 7).

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että viranomaisen ja tiedonhallintayksikön tietosuojaroolien täsmällinen määrittäminen niiden käsitellessä itse henkilötietoja arkistointitarkoituksessa arkistolainsäädännössä ei ole edellä esityistä syistä perustelua. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyn osalta kuntia koskisi jatkossakin tietosuojalain §:n 1 momentin 8 kohdan säännös tieteellisten tutkimusaineistojen ja kulttuuriperintöaineistojen käsittelystä yleishyödyllisessä arkistointitarkoituksessa. Ehdotettu yleishyödyllisen arkistointitarkoituksen käsite ei tietosuojalain esitöiden mukaan täysin vastaa yleisessä tietosuoja-asetuksessa käytettyä ilmaisua ”yleisen edun mukainen arkistointitarkoitus”, vaan on tätä kapeampi. Arvioitaessa milloin kyse on lainkohdassa tarkoitetusta yleishyödyllisestä arkistointitarkoituksesta, voidaan huomiota kiinnittää esimerkiksi siihen, onko rekisterinpitäjän lakisääteinen tai sääntömääräinen tehtävä tutkimus- tai kulttuuriperintöaineistojen tallentaminen ja saataville saattaminen. Lisäksi huomiota tulisi kiinnittää siihen, perustuuko arkistotoiminta julkisesti saatavilla olevaan suunnitelmaan.

Tietosuojaroolien yleisen selkeyttämisen osalta opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo ongelmien johtuvan osin tietosuoja-asetuksen monimutkaisesta sääntelystä, jonka tulkintaan vaikuttaa asetuksen monikielisyys. Lisäksi haasteita ovat omiaan lisäämään tietosuoja-asetusta täydentävä kansallinen lainsäädäntö sekä sen

esitöissä esitetyt tulkinnat. Esimerkkinä voidaan mainita käsitys, jonka mukaan "arkistointi" ja "säilyttäminen" olisi tietosuoja-asetuksessa eriytetty toisistaan (HE 284/2018 vp, s. 16). Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että esitettyä yksityiskohtaisempi sääntely arkistointilaissa ei ole tarkoituksenmukainen tapa ratkaista ongelmia, joita on perusteita tarkastella tietosuojalainsäädännön laajemmassa uudistuksessa. Erityislainsäädännön yksityiskohtaisemmilla säännöksillä voi olla säännösten sisällön tulkinta ja siihen liittyvät vastakohtaispäätelmät huomioon ottaen ennakoimattomia vaikutuksia, jotka monimutkaistaisivat tietosuojasääntelyä edelleen

Tietosuojavaltuutettu viittaa lausunnossaan yleisen tietosuoja-asetuksen 89 artiklan sääntelyyn suojatoimien soveltamisesta yleisen edun mukaisessa arkistoinnissa. Erityisiä henkilötietoryhmiä koskevien huomioiden (ks. jäljempänä) lisäksi tietosuojavaltuutettu korostaa, että suojausvelvollisuus koskee lähtökohtaisesti kaikkia elossa olevien henkilöiden henkilötietoja. Asianmukaisia suojatoimia määriteltäessä Kansallisarkiston tulee kiinnittää huomiota myös tietoaineistojen kasautumisen vaikutuksista riskeihin ja niiden hallintaan. Tietosuojavaltuutettu tuo esiin, että voisi olla perusteltua arvioida, olisiko sivistysvaliokunnan tarpeen nostaa esiin tarve säätää kattavammin niistä suojatoimenpiteistä, joita Kansallisarkistolta eri henkilötietoryhmien käsittelyyn liittyen edellytetään.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että lausunnossa esiin nostetulla tiedon kasautumisvaikutuksella viitataan ilmiöön, jossa aineiston suuri määrä edellyttää korkeamman tason suojatoimenpiteitä kuin yksittäisten tietoalkioiden laatu sinänsä erikseen edellyttäisi. Kasautuma voi syntyä suoraan tiedon määrän perusteella tai tiedon yhdistelymahdollisuuksien perusteella. Arkistoitavien tietoaineistojen osalta viranomaiset voivat arvioida muodostavatko niiden vastuulla olevat tiedot kasautuman, mutta niillä ei lähtökohtaisesti ole mahdollisuuksia arvioida tietojen toisiin arkistoituihin tietoaineistoihin yhdistämisestä aiheutuvia riskejä. Ehdotuksen mukaisen kansallisen arkistotietovarannon osalta kasautumavaikutus on otettava huomioon koko tietovarantoa koskevassa tietoturvallisuuden riskiarvioinnissa.

Yleisen tietosuoja-asetuksen johdanto-osan kappaleessa 6 todetulla tavalla ”teknologian ansiosta sekä yksityiset yritykset että viranomaiset voivat käyttää toiminnassaan henkilötietoja ennennäkemättömän laajasti”, mikä tulee lähtökohtaisesti ottaa huomioon kasautumavaikutusten merkitystä arvioitaessa. Toisaalta johdanto-osan 158 kappaleen mukaan jäsenvaltioiden olisi voitava mahdollistaa, että henkilötietoja voidaan käsitellä myöhemmin arkistointitarkoituksiin. Samassa 158 kappaleessa viitataan viranomaisiin (viranomaisten ”palveluihin”), joilla on ”lakisääteinen velvoite hankkia, säilyttää, arvioida, järjestää, kuvailla, välittää, edistää ja jakaa tietoja, joilla on pysyvää yleistä etua koskevaa merkitystä, sekä myöntää pääsy niihin”.

Tietosuojavaltuutetun lausunnossa esiin nostettu mahdollisuus kattavampia suojatoimenpiteitä koskevasta sääntelystä, joka koskisi Kansallisarkistoa sen käsitellessä eri henkilötietoryhmiä, merkitsisi muita arkistointitoimijoita yksityiskohtaisemman sääntelyn kohdistamista Kansallisarkistoon. Muiden osalta sovellettaisiin tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia tai erityisiä henkilötietoja koskevan tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 8 kohdan mukaisia yleishyödyllisiä arkistointitarkoituksia varten suoritettavaa käsittelyä koskevaa sääntelyä.

Kansallisarkistosta annetun lain (509/2025) 1 §:n mukaan Kansallisarkisto toimii mm. kansalliseen kulttuuriperintöön kuuluvien asiakirjojen ja tietoaineistojen käytettävyyden turvaamiseen liittyvissä tehtävissä. Ehdotuksen mukaisen kansallisen arkistotietovarannon ylläpitäjänä Kansallisarkisto toteuttaisi Kansallisarkistosta annetun lain 2 §:n kohdan mukaisia arkistointiin liittyviä tehtäviä. Kysymys on yleisen edun kannalta pysyvästi merkittävien aineistojen tutkimus- ja muuta käyttöä edistävästä palvelutehtävästä. Tehtävän toteuttaminen ilman kansallisia keskitettyjä ratkaisuja ja niihin liittyvää kasautumavaikutusta edellyttäisi nykyistä hajautetumpaa järjestelmää,

Opetus- ja kulttuuriministeriö viittaa hallituksen esityksen selostukseen tietojen minimoinnin periaatteen noudattamisesta arkistointitarkoituksessa tapahtuvassa käsittelyssä (s.12 ja 61). Esimerkiksi mahdollisimman lyhyt säilytysaika ei ole mielekäs tapa toteuttaa tietojen minimoinnin periaatetta arkistointitarkoituksessa tapahtuvassa käsittelyssä. Euroopan tietosuojalautakunnan sisäänrakennettua ja oletusarvoista tietosuojaa koskevan ohjeistuksen mukaan tietosuoja-asetuksen 25 artiklan 2 kohdassa luetellaan tietojen minimoinnin periaatteen noudattamiseen liittyvinä ulottuvuuksina kerättyjen henkilötietojen määrät, käsittelyn laajuus, säilytysaika ja saatavilla olo. Ehdotuksen mukaiseen kansalliseen arkistotietovarantoon sisältyvät aineistot eivät lähtökohtaisesti olisi käytettävissä omatoimisesti kirjaston avokokoelmien tai sanomalehtien internetarkistojen tapaan.

Itä-Suomen yliopisto on lausunnossaan 3.12.2025 (kappale 16) ehdotetun arkistointilain merkitsevän ”erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen keräämisen sallimista kansalliseen arkistotietovarantoon” (lihavointi lisätty). Edelleen ehdotus merkitsisi Itä-Suomen yliopiston mukaan ”tietojen käsittelyn sallimista asiakirjoissa olevien henkilötietojen käsittelyyn toissijaisiin käyttötarkoituksiin. Lakiehdotus ei esimerkiksi millään tavoin rajoita Kansallisarkiston toimivaltaa päättää arkistoitavista arkaluonteisista tiedoista. Esitys on siten merkityksellinen perustuslain 10 §:n kannalta katsottuna.”

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että Itä-Suomen yliopiston lausunnossa käytetyt sanamuodot ovat omiaan antamaan virheellisen käsityksen arkistointia koskevasta tietosuojasääntelystä. Yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan henkilötiedot ”on kerättävä tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla; myöhempää käsittelyä yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia taikka tieteellisiä tai historiallisia tutkimustarkoituksia tai tilastollisia tarkoituksia varten ei katsota 89 artiklan 1 kohdan mukaisesti yhteensopimattomaksi alkuperäisten tarkoitusten kanssa (”käyttötarkoitussidonnaisuus”).” Henkilötietojen keruun ja niiden myöhemmän käsittelyn välisen suhdetta on selostettu hallituksen esityksessä (s. 14-15).

Ehdotetun arkistointilain 8 §:n 3 momentissa säädettäisiin henkilötietojen suojaa koskevasta arviointivelvollisuudesta osana arvonmääritystä. Perusteluissa todetulla tavalla säännöksen tarkoituksena ei ole luoda viranomaiselle rekisterinpitäjänä kuuluvasta vastuusta erillisiä arviointi- ja dokumentaatiovelvoitteita (s. 61). Vastaavasti Kansallisarkistolle ei asetettaisi henkilötietojen alkuperäiseen keräämiseen liittyviä velvoitteita.

Ehdotetun arkistointilain 6 §:n mukaan kansallinen arkistotietovaranto on tietojärjestelmien avulla tai manuaalisesti käsiteltävä kokonaisuus, joka sisältää Kansallisarkiston hallussa ja määräysvallassa olevat arkistoidut asiakirjat ja tietoaineistot. Kansallista arkistotietovarantoa koskevat säännökset eivät vaikuta Kansallisarkiston omassa viranomaistoiminnassaan keräämien henkilötietojen käsittelyä koskevaan sääntelyyn. (Kansallisarkiston lakisääteiset tehtävät käsittävät 1.1.2026 alkaen varastokirjastopalvelujen ja Saavutettavuuskirjasto Celian palvelujen toteuttamisen.)

Tietosuoja-asetuksen 9 ja 10 artiklan mukaisten tietojen arkistointi

Tietosuojavaltuutettu toteaa lausunnossaan 26.11.2025, että esityksen perusteella arvonmäärityksen piiriin tulevia tietoja ei ole juurikaan rajattu. Tietosuojavaltuutettu toteaa edelleen, että hallituksen esityksessä ”ei ole perusteltu, miten lainsäätäjä katsoo, että hyvinkin laaja tietosuoja-asetuksen 9 artiklan mukaisten tietojen arkistointi olisi oikeasuhtaista ja tarpeellista. Kun lainsäädännöllä on tarkoitus säätää merkittävällä tavalla henkilötietojen käsittelystä, tulisi jo lainsäädäntövalmisteluvaiheessa arvioida mahdollisimman kattavasti vaikutuksia henkilötietojen suojalle ja muille rekisteröityjen oikeuksille.” Tietosuojavaltuutettu esittää edelleen, että erityisiin

henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen arkistoinnin tarpeellisuutta olisi syytä jo lainsäätämisvaiheessa arvioida ja perustella tarkemmin. Olisi myös perusteltua arvioida, tulisiko arkistointilaissa säätää tarkemmin, mitä suojatoimia kyseisten arkaluonteisten tietojen käsittelyssä arkistointitarkoituksissa tulee vähintään toteuttaa.

> Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että esityksellä ei muutettaisi voimassa olevan arkistolain mukaista arkistointia (pysyvää säilyttämistä) koskevan päätöksenteon kohteena olevien tietojen piiriä. Arkistolain 6 §:n 1 momentin mukaan arkistoon kuuluvat asiakirjat, jotka ovat saapuneet arkistonmuodostajalle sen tehtävien johdosta tai syntyneet arkistonmuodostajan toiminnan yhteydessä. Lain 8 §:n 3 momentin mukaan arkistolaitos määrää, mitkä asiakirjat tai asiakirjoihin sisältyvät tiedot säilytetään pysyvästi.
>
> Ehdotetussa arkistointilaissa säädettäisiin arkistointipäätöksen perustana olevan arvonmäärityksen perusteista, ja 9 § sisältäisi nimenomaisen säännöksen siitä, että arvonmäärityksen kohteena ovat kaikki viranomaisen asiakirjat ja tietoaineistot, mukaan lukien niiden sisältämät tietosuoja-asetuksen 9 ja 10 artiklassa tarkoitetut tiedot.
>
> Erityisiä henkilötietoryhmiä koskevasta käsittelystä säädetään tietosuojalain 6 §:ssä, jonka 1 momentin 8 kohdan mukaan Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta tutkimus- ja kulttuuriperintöaineistojen käsittelyyn yleishyödyllisessä arkistointitarkoituksessa geneettisiä tietoja lukuun ottamatta. Tietosuojalain 6 §:n 2 momentin mukaan käsiteltäessä henkilötietoja 1 momentissa tarkoitetussa tilanteessa rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän on toteutettava asianmukaiset ja erityiset toimenpiteet rekisteröidyn oikeuksien suojaamiseksi. Momentti sisältää listan toimenpiteistä, joita asianmukaiset ja erityiset toimenpiteet voisivat sisältää. Säännöskohtaisten perustelujen mukaan lista ei ole kattava eikä pakottava. ”Rekisterinpitäjän harkintaan jäisi ensivaiheessa sen arvioiminen, millaisia suojatoimenpiteitä henkilötietojen käsittelyyn sisältyvät riskit edellyttävät” (HE 9/2018 vp s. 91). Tietosuojalain 32 §:n säännös yleisen edunmukaisia arkistointitarkoituksia varten tapahtuvaa henkilötietojen käsittelyä koskevista poikkeuksista ja suojatoimista ei sisällä yksityiskohtaisempaa sääntelyä suojatoimista.
>
> Tietosuojavaltuutetun lausunnossa esitetty ajatus tarkemmasta sääntelystä, joka koskisi arkaluonteisten tietojen käsittelyssä arkistointitarkoituksessa toteutettavien suojatoimien vähimmäisvaatimuksista merkitsisi muiden kuin geneettisten tietojen osalta sitä, että arkistointilain mukaista viranomaisten asiakirjojen arkistointia koskisivat tiukemmat edellytykset kuin muita tietosuojalan 6 §:n 1 momentin 8 kohdassa tarkoitettua yleishyödyllistä arkistointitarkoitusta toteuttavia arkistoalan toimijoita. Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että mahdollisen yksityiskohtaisemman pakottavan sääntelyn tarvetta tulisi lähtökohtaisesti tarkastella kokonaisuutena tietosuojalain uudistustyön yhteydessä. ’

Oikeusministeriö kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että lukuun ottamatta 1. lakiehdotuksen 8 §:ää, esityksessä ei säädetä tietosuoja-asetuksen 10 artiklassa tarkoitettuihin rikostuomioihin ja rikoksiin tai niihin liittyviin turvaamistoimiin liittyvien henkilötietojen käsittelemisen perusteesta. Ehdotetussa sääntelyssä tai sen perusteluissa ei ole myöskään huomioitu perustuslakivaliokunnan valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisiksi katsomia tietoja, kuten tietoja henkilön sosiaalihuollon asiakkuudesta, jotka eivät sisälly tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuihin erityisiin henkilötietoryhmiin, mutta joiden käsittelystä voidaan myös tietosuoja-asetuksen puitteissa säätää yksityiskohtaisesti (PeVL 15/2018 vp, s. 38—39, ks. myös PeVL 4/2021 vp, kappale 8 ja 9).

Itä-Suomen yliopisto kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että ”lakiehdotus ei sallisi kaikkien valtiosääntöoikeudellisesti arvioiden arkaluonteisten tietojen käsittelyä” (kohta 17). Lausunnossa todetaan (kohta 18) perustuslakivaliokunnan katsoneen ”tietosuojalainsäädännön uudistamisen jälkeen edelleen lausuntokäytännössään eräät henkilötiedot tietosuoja-asetuksen 9 artiklan tarkoittamien erityisten henkilötietoryhmien ohella kuuluvan valtiosääntöisesti arvioiden arkaluonteisiin tietoihin. Tästä syystä tällaisten tietojen käsittelyn sallimisesta on säädettävä erikseen nimenomaisesti laissa.” Itä-Suomen yliopisto toteaa, ettei 1. lakiehdotuksessa ole millään tavalla esitetty täsmällisiä ja tarkkarajaisia säännöksiä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tai

arkaluonteisten tietojen käsittelylle eikä käsittelyä ole tällä tavalla rajattu välttämättömään. Lausunnon mukaan voimassa oleva arkistolaki on säädetty aikana, jolloin arkaluonteisten tietojen käsittelyä koskevat sääntelyvaatimukset eivät olleet nykyisenkaltaisia, joten aiemman lain sääntelyratkaisut eivät muodosta pohjaa nyt säädettäväksi ehdotetulle laille (kohta 22).

Lausunnossa referoidaan varsin laajasti perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöä arkaluonteisten tietojen käsittelystä. Arkaluonteisten tietojen käyttöä muuhun kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen koskevan käytännön mukaan näissä tilanteissa voidaan tehdä vain täsmällisiä ja vähäisiksi luonnehdittavia poikkeuksia toissijaisiin käyttötarkoituksiin. Tällainen sääntely ei saa johtaa siihen, että muu kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta muodostuu rekisterin pääasialliseksi tai edes merkittäväksi. Itä-Suomen yliopiston mukaan lakiehdotuksessa ei ole huomioitu perustuslakivaliokunnan kannanottoja toissijaisesta käsittelystä ja siihen liittyvistä sääntelyvaatimuksista (kohta 23). Edelleen Itä-Suomen yliopisto katsoo, ettei esityksessä ole tehty perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön edellyttämää arviota arkaluonteisia tietoja sisältävien rekisterien **perustamisesta** perusoikeuksien rajoitusedellytysten, erityisesti rajoitusten hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden kannalta (kohta 25, lihavointi lisätty).

> Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että Itä-Suomen yliopiston lausunto vaikuttaa perustuvan käsitykseen siitä, että esityksen mukainen henkilötietojen käsittely arkistointitarkoituksessa merkitsisi henkilötietojen keräämistä (ks. edellä) ja rekisterin perustamista, mistä ei kuitenkaan ole kysymys. Esimerkiksi Itä-Suomen yliopiston kohdan 25 yhteydessä mainittu lausunto PeVL 14/2009 vp koskee esitystä HE 234/2008 vp passilain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta ja erityisesti sormenjälkirekisterin perustamista, eikä sillä ole suoranaista yhteyttä arkistointiin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö huomauttaa, että vuonna 2009 henkilörekisterin siirtämisestä arkistoon säädettiin henkilötietolain 35 §:ssä.)
>
> Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että yleisen tietosuoja-asetuksen 10 artiklan mukaan rikostuomioihin ja rikoksiin tai niihin liittyviin turvaamistoimiin liittyvien henkilötietojen käsittely 6 artiklan 1 kohdan perusteella suoritetaan vain viranomaisen valvonnassa tai silloin, kun se sallitaan unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä, jossa säädetään asianmukaisista suojatoimista rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi. Kattavaa rikosrekisteriä pidetään vain julkisen viranomaisen valvonnassa. Tietosuojalain 7 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan tällaisia henkilötietoja saa käsitellä, jos tietoja käsitellään tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 1, 2 tai 7 kohdassa säädetyssä tarkoituksessa. Säännöksen mukaisesti tieteellistä tai historiallista tutkimusta taikka tilastointia varten tehtävään tietojen käsittely on sallittu, ei se sijaan tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 8 kohdassa tarkoitettu tutkimus- ja kulttuuriperintöaineistojen käsittely yleishyödyllisessä arkistointitarkoituksessa.
>
> Opetus- ja kulttuuriministeriö viittaa perustuslakivaliokunnan yleisen tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain säätämisen ja voimaantulon jälkeisen lausuntokäytännön osalta lausuntoon hallituksen esityksestä laiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 242/2018 vp). Perustuslakivaliokunnan lausunnon PeVL 51/2018 vp pohjalta laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa (616/2019) sai lopullisen muotonsa eduskuntakäsittelyssä (HaVM 39/2018 vp). Perustuslakivaliokunta piti lausunnossaan säätämisjärjestyskysymyksenä sitä, että erityisen perusoikeusherkkään lakiehdotukseen tulee lisätä yleissäännös arkaluonteisten tietojen käsittelyyn kohdistuvasta välttämättömyysvaatimuksesta. Vaihtoehtoisesti sääntelyä on täydennettävä pykäläkohtaisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn välttämättömyyteen sitovilla säännöksillä (PeVL 51/2018 vp s. 7). Perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta lakiin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa lisättiin yleissäännös (15 §). Pykälän 1 momenttiin otettiin hallituksen esityksessä ehdotetun (14 §:n) säännöksen sijaan yleissäännös, jossa säädetään erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyn välttämättömyysedellytyksestä. Välttämättömyysedellytys koskee kaikkea käsittelyä (HaVM 39/2018 vp, s. 20-21 ja 39).

Opetus- ja kulttuuriministeriö huomauttaa, että laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa sisältää säännöksen, jonka mukaan arkistotoimen tehtävistä ja arkistoon siirrettävistä asiakirjoista säädetään erikseen (40 §). Pykälä hyväksyttiin eduskuntakäsittelyssä muutoksitta edellä selostetuista muutoksista huolimatta, eikä perustuslakivaliokunta ottanut lausunnossaan kantaa arkistointiin. Vastaavasti myös laki henkilötietojen käsittelystä Tullissa (650/2019) sisältää säännöksen (34 §), jonka mukaan arkistotoimen tehtävistä ja arkistoon siirrettävistä asiakirjoista säädetään arkistolaissa (831/1994). Säännös ei pykälänumerointia lukuun ottamatta muuttunut eduskuntakäsittelyssä (vrt. HE 259/2018 vp, lakiehdotuksen 32 §), eikä perustuslakivaliokunta ottanut lausunnossaan PeVL 60/2018 vp kantaa arkistointiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että tietosuojalain 7 §:n 1 momentin 2 kohdassa sallittu tietosuoja-asetuksen 10 artiklassa tarkoitettujen tietojen käsittely historiallista ja myös muuta tieteellistä tutkimusta varten on vaikeasti toteutettavissa, ellei tietoja arkistoida. Kyseisten tietojen arkistoinnista ei ole säädetty tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain jälkeen säädetyssä lainsäädännössä. Käsittely arkistointitarkoituksessa on tietosuoja-asetuksen 10 artiklassa edellyttämällä tavalla sallittu nykyään arkistolain mukaisesti, mutta tietosuojalain 6 §:n 2 momentin säännös suojatoimista ei tule sovellettavaksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriö huomauttaa, että yleisen edun mukaisia arkistointitarkoitusta ei ole määritelty tietosuoja-asetuksessa. Myöskään esitetyssä arkistointilaissa ei ole tarkoitus säätää tyhjentävästi arkistoinnin merkityksestä. Opetus- ja kulttuuriministeriö katsookin, että luonteeltaan avoimeen ja yleiseen käsittelytarkoitukseen liittyvä välttämättömyysarviointi, joka lähtökohtaisesti mahdollistaisi käsittelyn vain poikkeuksellisesti, olisi omiaan johtamaan tapauskohtaiseen harkintaan, jossa arkistoinnin tapahtuvan käsittelyn välttämättömyyttä voitaisiin tulkita joko hyvin suppeasti tai laajasti. Arkistointitarkoituksen osalta käsittelyn asiayhteyttä ja sen aiheuttamia riskejä (vrt. PeVL 51/2018 vp s. 4, PeVL 5/2025 vp s. 2-3) on myös perusteltua arvioida osin eri tavoin kuin sektorikohtaisessa henkilötietojen käsittelyä koskevassa lainsäädännössä.

Geneettisten tietojen arkistointi

Sosiaali- ja terveysministeriö kannattaa lausunnossaan lakiehdotuksen mukaista mahdollisuutta arkistoida myös geneettisiä tietoja sekä arkistointipäätöksen edellyttämää riskien arviointia. Potilasasiakirjoihin sisältyvien geneettisistä tietojen arkistointi jouduttiin voimassa olevan sääntelyn perusteella rajaamaan potilastietojen seulontapäätöksestä (KA/13183/28.02.01/2024) pois, ja ehdotettu arkistointilain sääntely mahdollistaisi potilasasiakirjoihin sisältyvien geneettisten tietojen arkistoinnin tarkoituksenmukaisella tavalla.

Tietosuojavaltuutettu viittaa lausunnossaan tietosuoja-asetuksen 9 artiklan mukaisten tietojen arkistointia koskevien huomioidensa (ks. edellä) yhteydessä lainvalmistelun aiemmassa vaiheessa antamaansa lausuntoon, jossa suhtauduttiin erittäin varauksellisesti geneettisten tietojen arkistointiin. Tietosuojavaltuutettu kiinnittää edelleen huomiota siihen, että edellä ehdotetun arkistointilain 9 §:n 1 momenttiin tehdystä geneettisiä tietoja koskevasta lisäysehdotuksesta huolimatta esityksessä ei ole kovinkaan tarkasti käsitelty ”geneettisiä tietoja tai muita erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja sisältävien aineistojen siirtoon ja käsittelyyn liittyviä riskejä”. Tietosuojavaltuutetun näkemyksen mukaan geneettisten tietojen käsittelystä ja erityisistä suojaustoimenpiteistä tulisi säätää täsmällisemmin. Tietosuojavaltuutettu katsoo myös, että olisi tarkoituksenmukaista pyrkiä nykyistä esitystä selkeämmin turvaamaan, että esimerkiksi geneettisten tietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta päätettäessä on käytettävissä riittävä erityisasiantuntemus.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että hallituksen esityksen perusteluissa (s. 10) selostetulla tavalla tietosuojalaissa omaksutun geneettisiä tietoja, koskevan kansallisen rajauksen taustaa ei käsitellä laajemmin hallituksen esityksessä (HE 9/2018 vp) eikä EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen täytäntöönpanotyöryhmän (TATTI) mietinnössä (Oikeusministeriö, Mietintöjä ja lausuntoja 35/2017). Tavoite geneettisten

tietojen arkistointitarkoituksessa tapahtuvan käsittelyn mahdollistamisesta tietosuojalain sääntelystä poiketen olisi mahdollista toteuttaa myös sektorikohtaisessa erityislainsäädännössä. Tällöin olisi mahdollista säätää yleisen tietosuojalainsäädännön vaatimuksia täydentävistä erityisistä suojatoimista Arkistointia yleislakina koskevassa säädöksessä voidaan kuitenkin paremmin huomioida arkistoinnin pitkän aikavälin tavoitteet ja niihin liittyvä varautuminen tulevaisuudessa ilmeneviin kokonaan uusin käyttötarkoituksiin sekä suojatoimien toteuttamisessa hyödynnettävän tekniikan kehitykseen.

Hallituksen arkiston asiakirjojen arkistoinnin valtiosääntöoikeudellisesta arvioinnista

Itä-Suomen yliopisto kiinnittää huomiota ehdotetun 5 §:n 4 momentin perusteluihin ja katsoo hallitusvaltaa koskevien asiakirjojen arkistointia koskevan sääntelyn yhdistettynä julkisuuslain sääntelyyn muodostuvan valtiosääntöisesti ongelmalliseksi. Itä-Suomen yliopisto viittaa lausunnossaan 3.12.2025 ”hallituksen asiakirjojen” tiedonsaantia, arkistointiperustetta ja tiedonhallintaa koskevan sääntelyn epäkohtiin ja valtiosääntöisiin ongelmiin, joita on käsitelty Tomi Voutilaisen tieteellisessä artikkelissa ”Hallituksen asiakirjat – Onko niitä?” (Edilex 2021/52, jäljempänä Voutilainen 2021). Artikkelin mukaan valtioneuvoston kanslian omaksumat käytännöt ovat lakiin perustumattomia sekä perustuslaissa säädettyjen asiakirjajulkisuuden, viestintäsalaisuuden ja lakisidonnaisuuden säännösten kannalta ongelmallisia.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että Itä-Suomen yliopiston lausunnon antamisen jälkeen hallituksen esityksestä 137/2025 vp on annettu edellä mainittu perustuslakivaliokunnan mietintö PeVM 6/2025 vp. Koska Itä-Suomen yliopisto tai lausunnossa viitattu Tomi Voutilainen eivät ole olleet kuultavana asianomaisen hallituksen esityksen HE 137/2025 vp eduskuntakäsittelyssä, seuraavassa kommentoidaan Voutilaisen artikkelin arkistointilakia koskevaan hallituksen esitykseen välittömästi liittyviä tulkintoja. Artikkelin kokonaisarviointi kuuluu oikeustieteellisen keskustelun piiriin.

”Julkisuuslain 4.1 §:n 1 kohdan viranomaismääritelmän mukaan viranomaisia ovat valtion hallintoviranomaiset sekä muut valtion virastot ja laitokset. Valtioneuvosto on julkisuuslaissa tarkoitettu valtion hallintoviranomainen riippumatta siitä, käsitteleekö se hallintoasioita vai hallitusasioita.” (Voutilainen 2021 s. 4)

Kyseiseen kohtaan liittyvässä alaviitteessä 15 Voutilainen esittää tulkintaansa tukevina lähdeviittauksina julkisuuslakia koskevan hallituksen esityksen (HE 30/1998 vp, s. 49 sekä Anna-Riitta Wallinin ja Timo Konstarin yleisesityksen (Julkisuus- ja salassapitolainsäädäntö: laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyvät lait (Helsinki 2000), s. 54). Kyseiset lähteet eivät kuitenkaan sanamuotonsa perusteella tue kirjoittajan esittämää tulkintaa. Lisäksi julkisuuslakia koskevassa hallituksen esityksessä viitataan 4 §:n 1 momentin 8 kohdan perustelujen kohdalla hallituksen iltakouluun, joka on ”valtioneuvoston epävirallinen poliittinen neuvotteluelin samoin kuin hallituksen tilannekohtaiset neuvottelukokoukset, joita ei voida katsoa asetetun hoitamaan tehtäviään itsenäisesti” (HE 30/1998 vp, s. 52/I). Vastaava selostus sisältyy myös Wallinin ja Konstarin yleisesitykseen (s. 58).

Mikäli julkisuuslain 4 §:n 1 momentin 1 kohdan määritelmä ”valtion hallintoviranomaiset sekä muut valtion virastot ja laitokset” kattaisi kaiken valtioneuvoston toiminnan niin hallinto- kuin hallitusasioissakin, momentin 8 kohdan soveltamisalan selostaminen hallituksen iltakoulun ja tilannekohtaisten neuvottelukokousten osalta ei olisi tarkoituksenmukaista. Iltakouluasiakirjat kuuluvat arkistolaitoksen hallitusten asiakirjojen pysyvää säilytystä koskevan seulontapäätöksen (AL/12501/07.01.01.03.01/2010) mukaan hallituksen arkistoon.

Voutilainen jatkaa tarkasteluaan perustuslain ja valtiosääntöoikeudellisen tutkimuskirjallisuuden osalta seuraavasti:

”Julkisuuslaissa, julkisuuslain esitöissä eikä myöskään oikeuskirjallisuudessa ole esitetty ”hallitusta” organisatorisena julkisuuslain sääntelykohteena. Muutenkaan lainsäädäntö ei tunne hallitusta julkishallinnon elimenä. Perustuslain 3.2 §:ssä on säädetty hallitusvallan käytöstä, jota käyttävät tasavallan presidentti ja valtioneuvosto. Lisäksi perustuslaissa on säädetty hallitusohjelman tiedonannosta (PL 61 §), valtioneuvostolle kuuluvista hallitusasioista (PL 65) sekä hallituksen esityksistä (PL 70, 71, 83 ja 86 §:t). Perustuslain viittaukset hallitukseen ovat säädöksen sisäistä heterogeenistä semantiikkaa, joka ei sinällään ole laadukasta lainsäädäntöä, vaikka käsitteistö perustuukin historialliseen traditioon. Näillä käsitteillä ei ole organisatorista kiinnekohtaa ”hallitukseen”, vaan valtioneuvostoon. ”Hallituksen” käsite organisatorisena oikeudellisia vaikutuksia antavana käsitteenä ja sääntelykohteena ei saa tukea perustuslaista. Oikeuskirjallisuuden mukaan hallitusta käytetään synonyyminä valtioneuvostolle kollegiona tai tasavallan presidentin ja valtioneuvoston kollegiona muodostamaa kokonaisuutta.” (s. 5)

Oikeuskirjallisuuden osalta Voutilainen viittaa tässä yhteydessä (alaviite 22) valtiosääntöoikeuden yleisesityksiin (Ilkka Saraviita: Perustuslaki. 2 painos, Helsinki 2011, s. 511 ja Antero Jyränki – Jaakko Husa, Valtiosääntöoikeus, Helsinki 2012, s. 187). Tältä osin on syytä kiinnittää huomiota Saraviidan selostukseen hallitusvallan käytöstä (Saraviita 2011, s. 572-575).

”Päätöksenteon tiukka muotosidonnaisuus on johtanut perustuslakitasossa säädettyjen päätösmuotojen tosiasiallisen merkityksen surkastumiseen ja korvautumiseen epävirallisilla toimielimillä ja vapaamuotoisilla sopimuksilla hallitusryhmien kesken. Merkittävin osoitus tästä on hallituksen iltakoulu.--- Perustuslain valmistelussa ei pidetty aiheellisena syventyä perusteellisesti hallitusvallan käytön menettelytekniikan kokonaisarvioon.” (s. 573) ”Valtioneuvostolaki on luonteeltaan virastolaki, ja se jättää hallitusvaltaan kuuluvat strategiset poliittiset ratkaisut muotoutumaan kulloistenkin tarpeiden mukaan määräytyvissä organisaatioissa.”(s. 573, alaviite 72)

Yhteenvetona voidaan todeta, että Voutilaisen artikkelista esitetystä tulkinnasta poiketen erillinen hallituksen asiakirjoista muodostuva arkistokokonaisuus, johon muun muassa iltakouluasiakirjat kuuluvat, on vakiintuneesti (myös artikkelissa siteeratuissa lähteissä) tunnistettu julkisuuslain soveltamisalan ulkopuoliseksi aineistoiksi. Myöskään Voutllaisen selostus ”hallituksen” valtiosääntöoikeudellisesta asemasta ei vastaa vallitsevaa tulkintaa.

Hyvinvointialueiden itsehallinto

Valtiovarainministeriö toteaa, että arkistointilakiehdotuksen 12 luvussa (suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys) on omassa alaluvussaan selostettu kunnallista itsehallintoa. Alaluvussa on todettu, että arkistoinilakia sovellettaisiin laajasti kuntiin, kuntayhtymiin, hyvinvointialueisiin ja hyvinvointiyhtymiin. Muilta osin alaluvussa on selostettu ainoastaan kuntien itsehallinnon sisältöä. Kuvauksesta puuttuu kokonaisuudessaan selostus hyvinvointialueiden itsehallinnosta ja esitysluonnoksen vaikutuksesta hyvinvointialueiden itsehallintoon. Valtiovarainministeriö on kiinnittänyt vastaavaan puutteeseen huomion jo lausuntovaiheessa.

Valtiovarainministeriö pitää ehdotuksen perustuslainmukaisuuden arvioinnin puutteena myös sitä, ettei ehdotuksessa ole arvioitu sen vaikutusta kuntien rahoitusperiaatteen toteutumisen ja hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyyden osalta. Ehdotuksessa ei ole esitetty muuttuvan sääntelyn aiheuttamia vaikutuksia kuntatalouteen tai hyvinvointialuetalouteen tai yksittäisiin kuntiin tai hyvinvointialueisiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että ehdotetulla arkistointilailla ei ole tarkoitus asettaa viranomaisille uusia tehtäviä vaan täsmennettäisiin niiden hoitamisen tapaa jaselvennettäisiin ehdotetun lain suhdetta tiedonhallintalain sääntelyyn. Kuntien osalta laajempi tarkastelu säätämisjärjestysperusteluja koskevassa luvussa on perusteltua ottaen huomioon, että ehdotetun lain kunnallisia viranomaisia koskeva sääntely poikkeaa voimassa olevan arkistolain säännöksistä. Sääntely ei olisi yhtä yksityiskohtaista kuin voimassa olevassa laissa.

Arkistointilakiehdotuksen soveltamisesta Ahvenanmaalla

Ahvenanmaan maakunnan hallitus katsoo lausunnossaan, Valtion ja Ahvenanmaan maakunnan hallituksen välistä toimivallan jakoa ja Ahvenanmaan yksikielistä asemaa ei ole otettu huomioon lainsäädäntöprosessin aikana. Ahvenanmaan maakunnan hallituksella on lausunnon mukaan oikeus osallistua valtion viranomaisten toimintaa Ahvenanmaalla koskevan asiakirjahallinnon ja arkistotoimen ohjaukseen. Lausunnossa kritisoidaan ehdotetun arkistointilain 4 §:n 2 momentin säännöskohtaisten perustelujen toteamusta Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 30 §:n 17 kohdan tulkinnanvaraisuudesta. Lausunnossa kiinnitetään huomiota siihen, että tiedonhallintalain ja sitä edeltäneen julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta annetun lain (634/2011, tietohallintolaki) ja niiden esitöiden valmistelussa poistettiin Ahvenanmaalla toimivia valtion viranomaisia koskeneet kappaleet. Lausunnon mukaan syynä tähän olisi ollut Ahvenanmaan laaja ja kattava toimivalta arkistolaitosta koskevissa asioissa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että Ahvenanmaan itsehallintolain 30 §:n 17 kohdan mukaan maakunnassa toimivilta valtion viranomaisilta peräisin oleva arkistoaineisto voidaan siirtää pois maakunnasta vain maakunnan hallituksen kanssa käytyjen neuvottelujen jälkeen. Tämä neuvotteluvelvollisuus ei luo perustetta jaetulle ohjaustoimivallalle. Itsehallintolain 27 §:n 3 kohdan mukaan valtakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat valtion viranomaisten järjestysmuotoa ja toimintaa. Opetus- ja kulttuuriministeriö kiinnittää huomiota myös uuteen Ahvenanmaan valtionvirastosta annettuun lakiin (532/2025), joka tuli voimaan 1.1.2026. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan lain tavoitteena on turvata Ahvenanmaan valtionviraston toiminnan jatkuminen nykyisellään mutta myös vakiinnuttaa voimassa olevat käytännöt toiminnan ohjauksessa ja tulossopimuksen valmistelussa ja toimeenpanossa (HE 13/2025 vp s. 126). Lain 5 §:n 1 momentin mukaan Ahvenanmaan valtionviraston yleishallinnollinen ohjaus kuuluu valtiovarainministeriölle.

Tiedonhallintalain Ahvenanmaata koskeva soveltamisalarajoitus (nykyisin 3 §:n 6 momentti) on peräisin tietohallintolaista, jonka 2 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan lakia ei sovellettu Ahvenanmaan maakunnassa toimiviin maakunnan, valtion ja kunnallisiin viranomaisiin. Tässä tapauksessa perustuslakivaliokunta kiinnitti lausunnossaan huomiota lakiehdotuksen (HE 246/2010 vp) 3 §:n 1 momentin 1 kohdan d alakohtaan, jonka mukaan laissa olisi tarkoitettu valtion viranomaisella ”Ahvenanmaan maakunnan viranomaista sen huolehtiessa valtakunnan viranomaiselle kuuluvasta tehtävästä maakunnassa”. Perustuslain 120 §:n mukaan Ahvenanmaan maakunnalla on itsehallinto sen mukaan kuin Ahvenanmaan itsehallintolaissa erikseen säädetään. Itsehallintolain 32 §:n 1 momentin mahdollistama valtakunnan hallinnolle kuuluvien tehtävien yksittäistapauksellinen siirto ei perustuslakivaliokunnan mukaan ”kuitenkaan yksinään perusta yleistä oikeutta ohjata maakunnan viranomaisten toimintamuotoja näiden tehtävien hoitamisessa. Siksi ehdotettu kohta on ristiriidassa Ahvenanmaan itsehallintolain kanssa” (PeVL 46/2010 vp, s. 3/II).

Tietohallintolakia koskevasta hallituksen esityksestä antamassaan mietinnössä hallintovaliokunta viittasi perustuslakivaliokunnan lausuntoon (HaVM 34/2010 vp, s. 4/I) ja teki lakiehdotukseen ”Ahvenanmaan itsehallintolaista johtuvat muutokset poistamalla Ahvenanmaan maakunnassa toimivat maakunnan, valtion ja kunnalliset viranomaiset lain soveltamisalasta (HaVM 34/2010 vp, s. 8/I). Hallintovaliokunnan mietinnössä ei kuitenkaan perustella millään tavalla sitä, että myös maakunnassa toimivat valtion viranomaiset suljettiin lain soveltamisalan ulkopuolelle. Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että mietintö ei sisällä mitään viittauksia arkistotoimeen, joten Ahvenanmaan maakunnan hallituksen lausunnossa esitetty tulkinta säännöksen taustasta ei saa vahvistusta tietohallintolain esitöistä.

Hallituksen esityksen 4 §:n 2 momentin säännöskohtaisiin perustelujen (s. 51) ,mukaan itsehallintolain 30 §:n 17 kohdan säännös voi tekninen kehitys huomioiden olla osin tulkinnanvarainen valtakunnallisten, myös Ahvenanmaalla toimivien virastojen kohdalla. Opetus- ja kulttuuriministeriö kiinnittää huomiota siihen, että valtakunnallisen virastorakenteen muutosten myötä monet koko valtakunnassa

toimivat valtion viranomaiset toimivat myös Ahvenanmaalla, jolloin myös Ahvenanmaalla käsiteltävät asiat ja digitaalisessa muodossa olevat asiakirjat voivat sisältyä yhteisiin, valtakunnallisiin tietojärjestelmiin. Arkistointilakiehdotuksen lausuntokierrosvaiheessa tähän kiinnitti omalta osaltaan huomiota Ulosottolaitos (lausunto 11.3.2025).

Saamelaiskulttuuriperinnön erityisasema ja arkistointilainsäädäntö

Saamelaiskäräjät kiinnittää lausunnossa huomiota siihen, onko saamelaiskulttuuriperinnön erityisasema otettu asianmukaisella tavalla huomioon lainsäädäntöä valmisteltaessa. Laissa säädettäisiin viranomaisten vastuulla olevien arkistointiin liittyen toimenpiteiden kannalta tarpeellisesta Kansallisarkiston määräyksenantovallasta. Saamelaiskäräjät toteaa, että tällä on jonkinlainen rajapinta saamelaisten kulttuuriperinnön osalta saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevaan itsehallintoon, mutta esityksestä puuttuu vaikutusten arviointi siitä, miten ehdotus vaikuttaa saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevaan itsehallintoon ja sitä kautta saamelaisten asemaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995, saamelaiskäräjälaki) 4 a §:n mukaan ”[s]aamelaiskäräjiin ja sen toimielimiin sovelletaan hallintolakia (434/2003), viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), arkistolakia (831/1994) ja sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annettua lakia (13/2003), jollei tässä laissa toisin säädetä”. Pykälää on viimeksi muutettu lailla 414/2025, jota koskevan hallituksen esityksen perustelujen mukaan 4 a §:n säännöstä on ”valtioneuvoston oikeuskanslerin huomautusten mukaisesti arvioitava kokonaisuudessaan myöhemmässä vaiheessa” (HE 100/2023 vp s. 79). Ehdotetun arkistointilain 25 §:n mukaan viittauksella arkistolakiin tarkoitettaisiin tämän lain tultua voimaan viittausta tähän lakiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa edelleen, että saamelaiskäräjälain 4 a § hallinto-oikeudellisten säädösten soveltamisesta lisättiin alun perin lakiin vuonna 2002 (laki 1279/2002). Hallituksen esityksen mukaan julkisuuslain soveltaminen saamelaiskäräjien toimintaan oli epäselvää, ja perusteluissa viitataan saamelaiskäräjien erityiseen itsehallinnolliseen luonteeseen (HE 234/2002 vp, s. 8/I ja 10/I). Lailla 414/2025 saamelaiskäräjälain sääntelyä viranomaisten velvollisuudesta ja saamelaiskäräjien tehtävästä neuvotella saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksiin vaikuttavista toimenpiteistä on muutettu viranomaisten ja saamelaiskäräjien yhteistyötä aiempaa enemmän painottavaksi (HE 100/2023 vp, s. 52). Uusi kokonaisuus muodostuu yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoitteesta (9 §), säännöksestä saamelaisten oikeuksien huomioon ottamisesta viranomaisten toiminnassa (9 a §) sekä yhteistoimintaa ja neuvotteluja koskevasta menettelysäännöksestä (9 b §).

Saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon erityisasema on huomioitu ehdotetun arkistointilain 13 §:n perusteluissa, jossa viitataan valtioneuvoston 28.10.2021 asettamaan totuus- ja sovintokomissioon esimerkkinä viranomaisesta, johon liittyy erityispiirteitä, vaikka 13 §:ssä säädetty velvoite siirtää aineistot kansalliseen arkistotietovarantoon koskeekin sitä pykälän 1 momentin sanamuodon mukaisesti. Asettamispäätöksen mukaan komission asiakirjat säilytetään Saamelaisarkistossa, joka on Kansallisarkiston toimipiste (s. 69).

Kansallisarkistosta annetun lain (509/2025) 3 §:n mukaan Kansallisarkiston toimipaikoista säädetään valtioneuvoston asetuksella, jos se on tarpeen kielellisten oikeuksien toteutumisen tai palveluiden saatavuuden turvaamiseksi taikka erityisistä kulttuurihistoriallisista syistä. Kansallisarkistosta annetun valtioneuvoston asetuksen (1295/2025) 1 §:n toimipaikkoja koskevan säännöksen mukaan Kansallisarkistolla on saamelaisarkisto Inarissa.

Saamelaiskulttuurikeskus Sajoksessa toimiva saamelaisarkisto ottaa vastaan saamelaisalueen toimijoiden arkistoja, saamelaisten toimijoiden arkistoja myös muualta Suomesta, saamelaisia koskevia aineistoja sekä saamelaisviranomaisten

aineistoja. Ehdotetun arkistointilain yksityisiä arkistoaineistoja koskeva sääntely perustuisi pääosin voimassa olevaan sääntelyyn.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että arkistointilaissa ei ole tarpeen säätää täsmällisemmin saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevaan itsehallintoon liittyvistä seikoista. Ehdotettua lakia sovellettaisiin jatkossakin saamelaiskäräjälain viittaussäännöksen nojalla. Arkistointia koskevan täsmällisemmän sääntelyn tarvetta on syytä arvioida osana saamelaiskäräjälain 4 a §:n sääntelyn kokonaisarviointia.

Ehdotetun arkistointilain sisältämät määräyksenantovaltuudet on rajattu täsmällisesti koskemaan arkistointiin liittyvien tehtävien teknisiä toteuttamistapoja ja arkistoinnissa käytettäviä tiedostomuotoja. Omalta osaltaan määräyksenantovaltuudet varmistavat arkistointilainsäädännön tavoitteiden toteutumista myös saamelaisviranomaisten asiakirjoja säilyttävässä saamelaisarkistossa.

Tutkimusaineistojen (tutkimustietoaineistojen) arkistointi

Itä-Suomen yliopisto pitää lausunnossaan 3.12.2025 valitettavana, ettei arkistointilakiehdotus pidä sisällään tutkimustietoaineistojen arkistointia koskevia säännöksiä. Itä-Suomen yliopisto toteaa, että tutkimustietoaineistojen arkistointia koskevat kysymykset ja ongelmat ovat olleet valtioneuvoston tiedossa jo pitkään, ja viittaa tässä yhteydessä Tiedonhallinnan lainsäädännön kehittämislinjaukset -työryhmän raporttiin (Valtiovarainministeriön julkaisuja 37/2017) sekä Arkistolain esiselvitys -työryhmän raporttiin 23.6.2020 (OKM/47/040/2019).

Opetus- ja kulttuuriministeriö kiinnittää sivistysvaliokunnan huomiota siihen, että Tiedonhallinnan lainsäädännön kehittämislinjaukset -työryhmän raportti vuodelta 2017 on ilmeisesti yksi varhaisimmista lähteistä, joissa esiintyy Suomessa sittemmin yleistynyt tulkinta asiakirjojen ja tietoaineistojen säilyttämisen ja arkistoinnin tiukasta erottelusta tietosuoja-asetuksessa: ”[k]ansallisessa sääntelyssä tulisi selkeästi erottaa tietosuoja-asetuksen tarkoittamalla tavalla asiakirjojen ja tietoaineistojen säilyttäminen alkuperäisessä käyttötarkoituksessa ja arkistointi yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa” (s. 15; ks. Riikka Lönnblad: Selvitys Kansallisarkistolle EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen vaikutuksesta arkistoinnin edellytyksiin 30.9.2024, s. 20). Asiaa koskeva laajempi selostus sisältyy valtiovarainministeriön vuoden 2017 raportin jaksoon 5.8, Tietoaineistojen säilyttäminen ja arkistointi (s. 133-145). Opetus- ja kulttuuriministeriö huomauttaa, että valtiovarainministeriön vuoden 2017 raportissa viitataan ”tiedon elinkaaresta” muodostuvaa henkilötietojen käsittelyä koskevan lausuman (s. 61-62, alaviite 21) kohdalla henkilötietolakia (523/1999) koskevaan hallituksen esitykseen tavalla, joka ei vastaa kyseisen esityksen sisältöä (vrt. HE 96/1998 vp, s. 16/II ja 24/II-25/I).

Opetus- ja kulttuuriministeriö huomauttaa edelleen, että tiedonhallintalain vuoden 2018 lausuntokierrosversioon (lausuntopyynnön diaarinumero VM183:00/2017 ja VM/1631/03.01.00/2018; HE-luonnos 20.8.2018 ja päivitetty HE-luonnos 17.9.2018) sisältyneen lakiehdotuksen 37 §:ssä olisi säädetty tieteellisten tutkimusaineistojen arkistoinnista Tiedonhallinnan lainsäädännön kehittämislinjaukset -työryhmän raportin suosituksen (s. 145) mukaisesti. Lausuntokierroksella 20.8.2018-1.10.2018 useat korkeakoulut, korkeakoulujen yhteistyöjärjestöt, tutkimuslaitokset, tieteellisiä arkistoja ylläpitävät organisaatiot ja muut tutkimussektorin toimijat esittivät ehdotetusta sääntelystä kriittisiä huomioita. Lausunnonantajat korostivat perustuslain turvaaman tieteen vapauden ja yliopistojen itsehallinnon merkitystä ja pitivät myös ehdotetun sääntelyn tarkoituksenmukaisuutta kyseenalaisena. Esimerkiksi Helsingin yliopisto korosti lausunnossaan 1.10.2018, että ”[t]ieteellisten tutkimusaineistojen arkistoinnin sääntelyllä voi olla merkittäviä käytännön vaikutuksia, ja siksi ehdotettavien säännösten tulee olla joustavia ja mahdollistaa avoimen tieteen tavoitteiden edistämisen muuttuvassa ja kansainvälisessä toimintaympäristössä.”

Arkistolain esiselvitysraportin 23.6.2020 tutkimusaineistojen arkistointia koskevassa suppeassa jaksossa (s. 51-52) ei käsitellä tiedonhallintalain lausuntokierrosversion 37

§:stä ja sen perusteluista esitettyä lausuntopalautetta. Raportissa pitäydytään esimerkiksi käsityksessä ”tutkimusryhmän” itsenäisestä oikeudellisesta asemasta (s. 52) huomioimatta lausunnoissa (mm. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry 25.9.2018, Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, Tampereen yliopisto 28.9.2018, Aalto-yliopisto 1.10.2018) esitettyä kritiikkiä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa yhteenvetona, että mahdollisen tutkimusaineistojen arkistointia koskevan kansallisen lainsäädännön tarpeellisuutta tulee tarkastella suhteessa tieteellisen tutkimuksen kansainvälisen toimintaympäristön jatkuvaan kehitykseen, muun muassa Euroopan unionin valmistelemiin eurooppalaista tutkimusaluetta koskeviin uudistusehdotuksiin. Mikäli kansallista lainsäädäntöä pidetään tarpeellisena, valtiovarainministeriön vuoden 2017 raportin ja vuoden 2020 arkistolain esiselvitysraportin kysymyksenasettelua tulisi arvioida kokonaan uudelleen tiedonhallintalain lausuntokierroksella esitetyt näkökohdat huomioiden.

Tutkimuslaitosten yhteenliittymä Tulanet toteaa lausunnossaan, että sen 11 jäsentä ovat Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:tä lukuun ottamatta julkisuuslain 4 §:n 1 momentin tarkoittamia viranomaisia, joita ehdotettu arkistointilaki velvoittaa. Tutkimuslaitosten erityispiirre on asiantuntija- ja palvelutoimintaan liittyvät laajat havaintoaineistot, pitkät aikasarjat ja rekisteriaineistot. Erityyppisten aineistojen säilytys- ja arkistointitarpeet vaihtelevat. Tulanetin mukaan on tärkeää, että laki ei aseta tutkimusorganisaatioille kohtuuttomia uusia velvoitteita, mutta mahdollistaa aineistojen siirron kansalliseen palveluun haluttaessa. On tärkeää, että tutkimuslaitokset voivat valita kullekin aineistolle sille parhaiten sopivan säilytyspaikan.

Koska arkistointi ei ole tutkimuslaitosten ydintoimintaa, voi keskitetty ratkaisu olla kustannustehokas. Sen toteutus edellyttää kuitenkin monien käytännön kysymysten huomiointia, kuten aineistoihin kohdistuvien muiden velvoitteiden yhteensovittaminen arkistointilain sääntelyn kanssa. Tutkimuslaitosten tutkimuksessa ja lakisääteisissä palveluissa syntyviä tietoaineistoja voidaan siirtää Kansallisarkiston lisäksi pitkäaikaissäilytykseen CSC:n Fairdata-PAS-palveluun. CSC tarjoaa pitkäaikaissäilyvyyden ja -saatavuuden palvelun myös Kansallisarkistolle. Tulanet katsoo, että näiden kahden saman ministeriön ohjauksessa toimivan organisaation tarjoamien palveluiden suhdetta toisiinsa olisi tarpeen selkeyttää.

Tutkimusaineistojen erityispiirteisiin kiinnittänyt lausunnossaan huomiota myös Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että arkistointilakiehdotuksen 13 § ei muuttaisi valtion tutkimuslaitosten nykyisen lain mukaista siirtovelvollisuutta, eikä sillä asetettaisi korkeakouluille siirtovelvollisuutta. Perusteluissa todetulla tavalla valtion viranomaisten yleisestä siirtovelvollisuudesta voitaisiin poiketa erityisen syyn perusteella. Perusteluissa mainitaan asiakirjan luonteeseen liittyvinä erityisinä syinä esimerkiksi se, että viranomainen olisi jo hankkinut tai sillä olisi itsellään käytössä muu arkistoinnin edellytykset täyttävä arkistojärjestelmä taikka, jos sen tietoaineisto on sellaista, ettei sitä kohtuullisesti voida digitoida. Poikkeaminen ei olisi mahdollista esimerkiksi kustannusperusteisesti (s. 69). Opetus- ja kultttuuriministeriö katsoo, että tällaiset perusteet voivat olla ajankohtaisia myös tutkimusaineistojen arkistoinnin kohdalla.

Kansallinen arkistotietovaranto -termi

Arkistoyhdistys viittaa aikaisemmin antamaansa lausuntoon, jossa todetaan, että termi kansallinen arkistotietovaranto luo keinotekoisen ja harhaanjohtavan kahtiajaon erityisesti yksityisten arkistoaineistojen osalta. Termi ohjaa ajattelemaan, että kaikki kansallisesti merkittävät asiakirjat ja tietoaineisto säilytettäisiin Kansallisarkiston palvelussa. Myös **Yksityiset Keskusarkistot ry** katsoo, että esityksen myötä määritelmä leikkaa yksityisarkistot kahtia. Jatkossa olisi Kansallisarkistossa säilytettäviä yksityisarkistoja, jotka kuuluvat "kansalliseen arkistotietovarantoon" ja niitä, jotka eivät kuulu. Yksityiset Keskusarkistot ry:n jäsenarkistojen aineistot ja muiden valtionapuarkistojen aineistot eivät nykymuodossa lukeutuisi "kansalliseen arkistotietovarantoon", vaikka de facto ovat kansallista asiakirjallista kulttuuriperintöä, mitä suuremmassa määrin. Yksityiset Keskusarkistot ry pitää riskinä, m että yksityisarkisto-organisaatioiden asema heikkenee ja esittää, että kansallinen

arkistotietovaranto -termin sijaan käytettäisiin muotoilua Kansallisarkiston arkistotietovaranto, jota myös Arkistoyhdistys pitää lausunnossaan parempana.

Kansallisarkisto toteaa täydentävässä lausunnossaan 30.11.2025 ehdotetun arkistointilain selkeyttävän sitä periaatetta, että arkistointia ei tapahdu vain Kansallisarkistossa, vaan kaikissa viranomaisissa. Arkistointia toteuttavat myös monet yksityiset toimijat. Aineistojen siirtovelvoitteista kuitenkin johtuu, että Kansallisarkiston tietovarannot muodostavat tosiasiallisesti kansallisen arkistotietovarannon, jolla on aivan erityinen merkitys niin tutkimukselle, kansalaisten oikeuksien ja velvollisuuksien toteutumiselle kuin kansakunnan identiteetille ja avoimen yhteiskunnan toiminnalle.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että lainsäädännössä tietovaranto-termillä on kytkentä viranomaistoimintaan. Esimerkiksi tiedonhallintalain 2 §:n 6 kohdan määritelmäsäännöksen mukaan tietovarannolla tarkoitetaan laissa ”viranomaisen tehtävien hoidossa tai muussa toiminnassa käytettäviä tietoaineistoja sisältävää kokonaisuutta, jota käsitellään tietojärjestelmien avulla tai manuaalisesti”. Kansallisen arkistotietovarannon määritelmää käytetään lakiehdotuksessa Kansallisarkiston hallussa ja määräysvallassa olevien arkistoitujen asiakirjojen ja tietoaineistojen erottamiseksi muista aineistoista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että lakiehdotuksen kansallinen arkistotietovaranto -termiä ei ole tarpeen muuttaa ottaen huomioon tietovaranto-termin kytkentä julkisen hallinnon tiedonhallintaan ja myös Kansallisarkisto-termin (vrt. viraston entinen nimi Valtionarkisto) mahdollinen monitulkintaisuus. Arkistojen yhteiskunnallista merkitystä laajemmasta näkökulmasta tarkastelevassa Laura Kolben arkistoselonteossa Asiakirjallinen kulttuuriperintö tulevaisuudessa ja arkistolainsäädännön uudistaminen (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:47) todetulla tavalla yksityisarkistoilla on merkittävä asema osana kansakunnan tietopääomaa. Yksityisten arkistojen valtionavusta annetun lain (1006/2006) tarkoituksena on ”edistää kansalliseen kulttuuriperintöön kuuluvien yksityisten arkistoaineistojen säilymistä ja käyttöä” (1 §). Myös tietosuojalainsäädännössä huomioidaan yksityisen arkistotoiminnan merkitys tutkimusaineistojen ja kulttuuriperintöaineistojen arkistoinnissa.

Arkistoitavien tietoaineistojen seulomattomuus

Yliopistonlehtori, dosentti Pekka Henttonen kiinnittää lausunnossaan huomiota kansainväliseen kokemukseen sähköisten viranomaisaineistojen arkistointiin liittyvästä seulomattomuusongelmasta. Kyse on siitä, että tietoaineistot, huolimatta suosituksista ja lainsäädännöstä, sisältävät sellaistakin tietoa, joka olisi pitänyt hävittää ja jota ei saisi arkistoida. Toinen ongelma on, ettei tietoaineistoista voida välttämättä tunnistaa niitä osia, joihin käyttäjän arkistossa pitäisi (tai johon hänen tulisi) saada pääsy. Asiankäsittely- ja muissa asiakirjajärjestelmissä sekä hävittäminen että käyttöoikeudet voidaan asianmukaisesti huomioida, jos asiakirjahallinnan suunnitteluun on vain riittävästi resursseja. Suurin osa viranomaistiedosta ei kuitenkaan ole tällaisissa järjestelmissä.

Koska datamäärät ovat liian suuria manuaalisesti läpikäytäväksi ja esimerkiksi tekoälypohjaiset ratkaisut eivät toimi riittävän luotettavasti, arkistointivaiheessa voidaan olla suurissa vaikeuksissa. Yhdysvalloista saatu kokemus on, että käytännössä pääsy julkiseenkin sähköiseen tietoon on pakko estää. Tästä näkökulmasta lakiehdotuksen 18 §:n määräys, että tieto julkisesta asiakirjasta on annettava ”tavanomaista suuremman työmäärän” ollessa kyseessä ”kahden kuukauden kuluessa” tuntuu Henttosen mukaan naivilta ja vanhentuneelta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että tietojen seulomattomuuden ongelma ei sinänsä ole sähköiseen arkistointiin liittyvä ongelma, vaan vastaavia ongelmia voidaan kohdata myös paperisena arkistoitujen tietoaineistojen yhteydessä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö huomauttaa, että ehdotetun 18 §:n 2 momentin julkisuuslain sääntelyä pidempi vastausaika on sekin julkisuusperiaatteen ja tieteen vapauden kannalta lähtökohtaisesti ongelmallinen, mikä on tuotu esiin muissa lausunnoissa (ks. edellä). Opetus- ja kulttuuriministeriö katsookin, että arkistoitujen tietoaineistojen käyttöä tätä laajemmin rajoittavaa sääntelyä eki ole perusteltua

sisällyttää arkistointilakiin, vaan asiaa on syytä arvioida julkisuuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kiinnittää huomiota myös ehdotetun 9 §:n 2 ja 3 momentin sekä 10 §:n 2 momentin sääntelyyn, siitä milloin uusi (yleistä) arkistointipäätöstä koskeva menettely voidaan panna vireille tai se tulee panna vireille aikaisemman päätöksen epäajantasaisuuden vuoksi. Säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että aikaisempi päätös voisi olla osin tai kokonaan epäajantasainen ”tiedonhallinnassa tapahtuneiden muutosten vuoksi” (s. 63). Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että tiedon seulomattomuuden ongelmia on mahdollista rajoittaa arkistointipäätösten ajantasaistamisen myötä.

Tieto- ja kyberturvallisuus arkistoinnissa

Kuntaliitto kiinnittää lausunnossaan huomiota EU:n kyberturvallisuutta sääntelevän NIS2-direktiivin kansallisen toimeenpanolainsäädännön osana säädettyyn tiedonhallintalain 4 a lukuun (laki 125/2025), joka tuli voimaan 8.4.2025. Lisäksi tiedonhallintalain 4 luvun 18 §:n perusteella annettu valtioneuvoston asetus asiakirjojen turvallisuusluokittelusta valtionhallinnossa (1101/2019) tarkentaa turvallisuusluokiteltavan tiedon käsittelyperusteita. Nykyisessä turvallisuustilanteessa on tarpeen kiinnittää paremmin huomiota arkistoaineistojen jatkuvuudenhallinnan ja varautumisen vaatimuksiin. Lausunnossa nostetaan esiin kysymys tietoaineistojen luottamuksellisuuden, saatavuuden ja eheyden varmistamisesta yhteiskunnan vakavissa häiriötilanteissa tai poikkeusoloissa.

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n lausunnon mukaan esityksestä ei selkeästi käy ilmi, millä tasolla arkistolaitoksen järjestelmien tietoturva on ja onko tietojen kasautumisvaikutus otettu huomioon pitkällä aikavälillä turvallisuusnäkökulmasta. Erityisesti sopimuksellisten siirtojen osalta tämä on siirtäjän näkökulmasta oleellinen asia. Toisaalta nykyisessä toimintaympäristössä kyseisenkaltaisia kasautumisvaikutuksia tulisi tarkastella mm. kriittisen infrastruktuurin tietojen osalta. Vaikka pääasiallisesti arkistointivaiheen tiedot ovat jo melko vanhoja, on mahdollista, että varautumiseen ja turvallisuuteen liittyvää tietoa pääsee kasautumaan tietokantaan, kun eri viranomaisten tietoaineistoja arkistoidaan. Tätä huolta tukee esityksessä annettu mahdollisuus ns. arkistokopioista tutkimuksen käyttöön jo säilytysajan meneillään ollessa.

Kansallisarkisto katsoo täydentävässä lausunnossaan 30.11.2025, että laissa ei ole tarpeellista säätää viraston tietoturvavelvoitteista. Mikäli eduskunta kuitenkin katsoo, että se on tarpeen, Kansallisarkisto ei vastusta tällaista sääntelyä. Kansallisarkisto toteuttaa korkeaa tietoturvan tasoa yhteistyössä CSC Oy:n ja Valtion tieto- ja viestintätekniikka keskus Valtorin kanssa. Tietoturvan kehittäminen on jatkuvaa työtä, jonka rahoituksesta tulee huolehtia.

Suomalainen Tiedeakatemia toteaa, ettei hallituksen esityksessä ei juurikaan pohdita sitä, kuinka luotettavia ja pysyviä nykyiset pitkäaikaissäilytystä (PAS) koskevat ratkaisut ovat. Hallituksen esityksessä sivulla 28 todetaan, että jatkossakin hyödynnettäisiin pitkäaikaissäilytysratkaisuna CSC:n tarjoamaa Kulttuuriperintö-PAS-palvelua. CSC:n asemasta ei kuitenkaan todeta juuri mitään. Kun CSC-yhtiöllä on erittäin keskeinen tehtävä koko asiakirjallisen kulttuuriperinnön säilyttämisessä, olisi syytä pohtia, tulisiko sen asemasta säätää laissa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että pitkään käynnissä olleessa säädösvalmisteluhankkeessa (OKM009:00/2021) on tarkoitus säätää laki CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy-nimisen osakeyhtiön sidosyksikköaseman edellytyksistä, sen omistaman tutkimusinfrastruktuurin yhteiskäytöstä sekä varautumisvelvollisuudesta. Lausuntokierros luonnoksesta hallituksen esitykseksi järjestettiin 12.2.-2.4.2025.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että ehdotetun lain 4 luku sisältää säännöksiä, jotka täydentäisivät ja täsmentäisivät Kansallisarkistoa kansallisen arkistotietovarannon ylläpitäjänä koskevaa tietosuojalainsäädännön, julkisuuslain ja tiedonhallintalain sääntelyä. Kansallista arkistotietovarantoa koskeva ehdotettu 6 § ei sisällä informatiivista viittaussäännöstä sovellettavaksi tuleviin hallinnon yleislakeihin.

Kansallisarkiston ja ehdotuksen mukaisen kansallisen arkistotietovarannon tietoturvallisuustarpeet huomioidaan opetus- ja kulttuuriministeriön tulosohjauksessa.

Kansallisarkiston lausunnossaan esiin nostaman rahoitustarpeen osalta opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että opetus- ja kulttuuriministeriön vuosien 2027-2030 JTS-esitys sisältää Kansallisarkiston määrärahaesityksen hallinnon sähköisen arkistoinnin palvelun turvallisuuskyvykkyyden kehittämiseen.

Pilvipalvelut arkistoinnissa

Yliopistonlehtori, dosentti Pekka Henttonen huomauttaa lausunnossaan, että ehdotetussa laissa ei huomioida pilvipalveluiden käyttöä viranomaisten säilytyksessä ja arkistoinnissa. Asiaan on kiinnittänyt lausunnossaan huomiota myös **Ahvenanmaan maakunnan hallitus**.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että pilvipalvelujen käyttöön liittyvät uhkakuvat voidaan jakaa kahteen ryhmään. Ensinnäkin riskinä voi olla aineistojen tuhoutuminen tai menettäminen vääriin käsiin. Toiseksi riskinä on aineistojen sisältämien tietojen joutuminen vääriin käsiin. Riskit koskevat julkisen sektorin osalta tietojen säilyttämistä kaikessa viranomaisten toiminnassa. Pilvipalveluista ei ole juurikaan laintasoista sääntelyä. Kyberturvallisuuslain (124/2025) pilvipalvelujen tarjoajia koskevat säännökset eivät välittömästi vaikuta edellä mainittujen riskien hallintaan. Tiedonhallintalain 4 a luvun (125/2025) säännökset kyberturvallisuusriskien hallinnasta koskevat kuitenkin myös pilvipalvelujen käyttöä.

Kansallisarkiston sähköisen arkistoinnin palvelu osana ehdotetun arkistointilain mukaista kansallista arkistotietovarantoa hyödyntäisi nykyiseen tapaan pitkäaikaissäilytysratkaisunaan CSC:n tarjoamaa Kulttuuriperintö-PAS-palvelua, joten tietoaineistojen säilyttäminen tapahtuu jatkossakin Suomessa sijaitsevissa ratkaisuissa. Kansallisarkisto hyödyntää pilvipalveluita aineistojen prosessointiin sekä metatietojen ja hakuindeksien hallintaan. Pilvipalvelujen nykyisestä käytöstä ei aiheudu uhkaa kokonaisten aineistojen tuhoutumisesta tai menettämisestä vääriin käsiin. Pilvipalvelujen hyödyntämisessä aineistojen käytettävyyden kehittämisessä tulee ottaa huomioon riski tietojen joutumisesta vääriin käsiin ja huolehdittava tietoturvan ja tietosuojan varmistamisesta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että pilvipalvelujen käyttöön liittyvät ja muut tieto- ja kyberturvallisuuden riskit eivät edellytä erityissääntelyä arkistolainsäädännössä, sillä kyse on lähtökohtaisesti viranomaistoimintaa yleisesti koskevista haasteista. Tieto- ja kyberturvallisuuden varmistaminen edellyttää tilanteen seurantaa ja viranomaisten toimintaa ohjaavien linjausten ajantasaisuutta.

Yksityisen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakirjojen arkistointi

Sosiaali- ja terveysministeriö tuo lausunnossaan 25.11.2025 esille, että Kansallisarkiston arkistointipäätöksiä koskeva toimivalta koskisi pelkästään viranomaisten asiakirjoja. Viranomaisen asiakirjoja sosiaali- ja terveydenhuollossa ovat myös asiakirjat, jotka muodostuvat, kun yksityinen palveluntuottaja toteuttaa sosiaali- ja terveyspalvelua viranomaisen lukuun. Sosiaali- ja terveydenhuollossa on lukuisa määrä yksityisiä palveluntuottajia sekä yksityisesti (mukaan lukien työnantajan järjestämä työterveyshuolto) järjestettäviä sosiaali- ja terveyspalveluita. Tässä yhteydessä muodostuvat asiakas- ja potilasasiakirjat eivät kuulu viranomaisten rekisterinpitoon eivätkä ole siten asiakirjoja, joiden arkistoinnista Kansallisarkisto voisi päättää lakiehdotuksen 9 §:n nojalla tai joita siirrettäisiin 13 tai 14 §:n mukaan arkistotietovarantoon. Yksityisen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakirjoja on palvelunantajien omien tietojärjestelmien lisäksi tallennettuna Kanta-palveluihin, ja toiminnan päättymisen jälkeen aineistoja on toimitettu muutoin Kelan säilytettäväksi. Koska Kansallisarkiston toimivalta ei koske näitä aineistoja, yksityisessä terveydenhuollossa laaditut asiakirjat- ja potilasasiakirjat olisi tuhottava säilytysajan päättymisen jälkeen.

Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan myös yksityisessä sosiaali- ja terveydenhuollossa laaditut asiakas- ja potilasasiakirjat ovat kulttuurihistoriallisesti yhtä lailla arvokkaita kuin viranomaistenkin aineisto, muodostaen kokonaisuuden julkisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa laaditun aineiston kanssa. Jos yksityisen sosiaali- ja terveydenhuollon potilasasiakirjat tuhotaan säilytysajan päätyttyä, vääristää se tulevaisuudessa tehtävää tutkimusta,

kun merkittävä osa aineistoista jäisi tutkimuksen ulkopuolelle. Vaikka kyse on yksityisistä palvelunantajista, on asiakirjojen tuottaminen lakisääteinen velvoite. Siten yksityisen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakirjat rinnastuvat viranomaisten asiakirjoihin. Sinänsä yksityiset palveluntuottajat voisivat lakiehdotuksen 16 §:n perusteella itse sopia omassa hallinnassaan olevan aineiston siirtämisestä Kansallisarkistoon, mutta Kanta-palveluihin ja muutoin Kelalle tallennettujen asiakirjojen osalta sekä arkistoinnista että siirtämisestä arkistotietovarantoon tulisi säätää erikseen, jos aineiston tuhoaminen halutaan välttää.

Myös **Kansaneläkelaitos** on esittänyt huolensa siitä, että hallituksen esityksessä ei oteta kantaa Kansallisarkiston toimivaltaan päättää yksityisten sosiaali- ja terveydenhuollon aineistojen arkistoinnista. Yksityisen terveydenhuollon ja työterveyshuollon aineistolla on yleisesti nähty olevan yhtä paljon arkistollista arvoa kuin julkisen terveydenhuollonkin aineistolla. Jos yksityisen terveydenhuollon potilasasiakirjat tuhotaan säilytysajan päätyttyä, vääristää se tulevaisuudessa tehtävää tutkimusta, kun merkittävä osa aineistoista jäisi tutkimuksen ulkopuolelle.

Kansallisarkisto on täydentävässä lausunnossaan 30.11.2025 katsonut olevan tarpeellista ja kiireellistä huolehtia siitä, että yksityiset sote-palveluiden tuottajat saatetaan arkistointivelvoitteiden piiriin. Tämän tulisi tapahtua sosiaali- ja terveysministeriön alaisella erityislainsäädännöllä. Tällä lainsäädännöllä tulisi samalla velvoittaa Kanta-aineistojen yhtenevä siirto Kansalliseen arkistotietovarantoon riippumatta siitä, onko tiedon tuottanut valtiollinen, kunnallinen vai yksityinen toimija. Arkistointilaki on yleislaki. Kattavan arkistoinnin sujuva toteuttaminen voi edellyttää erityislainsäädäntöä myös muiden monimuotoisten tietovarantojen osalta.

> Opetus- ja kulttuuriministeriö yhtyy lausunnonantajien näkemykseen ja katsoo, että yksityisen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilasasiakirjoilla on julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon aineistoihin rinnastettava tutkimuksellinen merkitys. Opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksen mukaan Kanta-palveluihin ja muutoin Kelalle tallennettujen asiakirjojen osalta sekä arkistoinnista että siirtämisestä arkistotietovarantoon tulisi sosiaali- ja terveysministeriön lausunnon mukaisesti säätää erikseen.
>
> Esityksen tavoitteena on ollut pysyttää uuden lain organisatorinen soveltamisala voimassa olevaan arkistointilakiin nähden ennallaan. Arkistolain 1 §:n 1 momentin 6 kohdan lain soveltamisalan piiriin kuuluvat arkistonmuodostajina muut yhteisöt, toimielimet ja henkilöt ”niiden suorittaessa julkista tehtävää lain tai asetuksen taikka lain tai asetuksen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen perusteella siltä osin kuin niille tämän tehtävän johdosta kertyy viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) tarkoitettuja asiakirjoja.” (689/1999) Myös alkuperäisessä muodossaan säännös määritteli arkistolain soveltamisalan asiakirjojen julkisuussäädösten mukaisesti (HE 187/1993 vp, s. 5/II).
>
> Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023, asiakastietolaki) 24 §:n mukaan ”[k]un asiakasasiakirjojen säilytysaika on päättynyt eikä asiakirjaa ole määrätty arkistoitavaksi, on palvelunantajan huolehdittava siitä, että sen rekisterinpidossa olevat asiakasasiakirjat ja muu materiaali tuhotaan välittömästi ja siten, että sivulliset eivät saa niistä tietoa.” Asiakastietolakia koskevan hallituksen esityksen mukaan ”lakiehdotuksessa säädetään tietojen minimoinnin ja säilytysaikojen rajoittamisen periaatteiden mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon asiakirjojen arvonmääritysten mukaisista säilytysajoista sekä asiakirjojen tuhoamisesta säilytysajan päättymisen jälkeen” (HE 246/2022 vp. s 47).

Lakiehdotuksia koskevat yksityiskohtaiset huomiot

1. lakiehdotus: Arkistointilaki

Arkistoyhdistys pitää lausunnossaan hyvänä, että arkistointilakiehdotuksen 1 luvussa on enemmän määritelmiä kuin aikaisemmassa lausuntokierrosversiossa. Arkistoyhdistys toteaa kuitenkin, että käsitemäärittelyjä on kuitenkin useissa eri pykälissä ja 6 § on muusta määrittelystä irrallaan. Lain lukeminen olisi kenties helpompaa, jos määrittelyt löytyisivät samasta paikasta ja soveltamisalaa koskevat pykälät niin ikään toistensa läheltä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että kaikkien määritelmien kokoaminen yhteen luetteloon ei ole omiaan lisäämään lainsäädännön selkeyttä, vaikka se voi olla käytännössä tarpeen osin EU-taustaisessa lainsäädännössä Esimerkiksi tiedonhallintalain määritelmäsäännös (2 §) sisältää nykyisin NIS2-direktiivin kansallisen toimeenpanolainsäädännön myötä erilliset **tietojärjestelmän** (3 kohta), **viestintäverkon ja tietojärjestelmän** (17 kohta, jossa alakohdat a-c) ja **viestintäverkon ja tietojärjestelmän turvallisuuden** (18 kohta) määritelmät. Ehdotetun 6 §:n kansallisen arkistotietovarannon määritelmä ei täysin vastaa teknisiä määritelmäsäännöksiä, sillä termiä ei ole luontevaa korvata kokonaisella määritelmällä kaikissa ehdotetuissa säännöksissä.10

1 §

Helsingin kaupunki esittää lausunnossaan 1 momentin sanajärjestyksen muuttamista siten, että laissa säädettäisiin ”kulttuuriperintöön kuuluvien viranomaisten asiakirjojen ja tietoaineistojen arkistoinnista”.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että Helsingin kaupungin esittämän muotoilu voitaisiin tulkita siten, että kyse on ”kulttuuriperintöön kuuluvista viranomaisista”. Sanaliiton ”viranomaisen asiakirja” merkitys on sinänsä oikeuskielessä varsin vakiintunut, mutta lakiehdotuksessa sitä käytetään vasta myöhemmissä säännöksissä.

2 §

Arkistoyhdistys pitää lausunnossaan 25.11.2025 arkistoinnin määrittelyä tarpeellisena, mutta pykälää hieman sekavana, vaikka määritelmästä voidaan johtaa myös ajatus arkistointiin sisältyvien toimenpiteiden merkityksestä ja tarkoituksesta.

Helsingin kaupunki pitää lausunnossaan hyvänä, että lakiehdotukseen on lisätty oma pykälänsä arkistoinnista ja selkeytetty sen suhdetta muuhun lainsäädäntöön. Pykälästä ei käy ilmi arkistoinnin merkitys tutkimuksellisesti arvokkaiden tietoaineistojen säilymiselle ja saatavuuden varmistamiselle. Säännöskohtaisissa perusteluissa tutkimukselliset tarpeet ilmenevät paremmin. Lakiehdotuksessa perusteluissa arkistointi kytketään “turvalliseen tuleville sukupolville säilyttämiseen”. Tämä ehdotus korostaa arkistointia koskevan lainsäädännön pitkää aikajännettä ja on linjassa kulttuuriperintöön liittyvän muun lainsäädännön kanssa.

Helsingin kaupungin mukaan ilmaukset “tuleville sukupolville säilyttäminen” (2 §) “tuleville sukupolville säilyttämiseen liittyvät riskit” (9 §) eivät ole ymmärrettäviä ilmaisuja arkistoinnin yhteydessä. Arkisto kytkeytyy vahvasti viranomaisen hallintotoimeen eikä rekisteröidyillä ole mahdollista vaikuttaa arkistoitaviin henkilötietoihinsa. Arkistointiin ei liity samanlaista kokoelmapoliittista aineistonhallintaa kuin esimerkiksi museoilla. Jättämällä pois viittaukset tuleviin sukupolviin määritelmästä tulee helpommin ymmärrettävä. Esimerkiksi 11 §:n 1 mom. tukee arkistoinnin määrittelyä ja sen tavoitteita paremmin. Perusteluiden 3 luvussa kuvatuissa tavoitteissa kiteytetään arkistoinnin perimmäinen tarkoitus, eli asiakirjallisen kulttuuriperinnön turvallinen säilyttäminen sekä arkistoitujen asiakirjojen saatavuuden edistäminen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että säännöskohtaisissa perusteluissa todetulla tavalla ehdotetun 2 §:n tarkoituksena on selkeyttää ehdotetun arkistointilain sääntelyn kohdetta ja sen suhdetta muuhun lainsäädäntöön. Kyse ei olisi luonteeltaan tyhjentävästä määritelmäsäännöksestä (HE 169/2025 vp s. 47). Tyhjentävän määritelmäsäännöksen käytössä olisi riskinä, että säännös ohjaisi vastakohtaispäätelmien kautta yleisen tietosuoja-asetuksen yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia koskevaa kansallista tulkintakäytäntöä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö huomauttaa myös, että tietosuojalakia koskevaan hallituksen esitykseen sisältyvän perustelulausuman mukaan henkilötietoja sisältävä aineisto ”voidaan arkistoida, jos arkistoinnille on olemassa asialliset perusteet. Lähtökohtana kuitenkin on, että henkilötietojen käsittelyn on palveltava ensisijaista käsittelytarkoitusta, ja vain poikkeuksellisesti aineisto voidaan katsoa niin

merkittäväksi, että sen säilyttäminen muuta käyttötarkoitusta varten on perusteltua” (HE 9/2018 vp, s. 83). Tätä kansallista tietosuojalainsäädännön tulkintaa seurattaessa on todennäköistä, että tulevien sukupolvien tarpeet sivuutetaan arkistointiperusteiden ”asiallisuutta” arvioitaessa.

Esimerkiksi Norjan uudessa arkistolaissa (Lov om dokumentasjon og arkiv (arkivlova), LOV-2025-06-20-96) sääntelykohteena ovat sekä rajoitetun ajan säilytettävät että ”jälkipolvia varten” (for ettertida) säilytettävät asiakirja-aineistot (arkiston (arkiv) määritelmä 2 § a) kohta: dokumentasjon som skal takast vare på i eit avgrensa tidsrom eller for ettertida”; 12 §:n otsikko Dokumentasjon som skal takast vare på for ettertida).

Mikäli säännöksestä poistettaisiin sanat ”tuleville sukupolville” (”…turvalliseen säilyttämiseen…”), säilyttämisen merkitys suhteessa tiedonhallintalaissa ja erityislainsäädännössä käytettyyn terminologiaan jäisi epäselväksi. Muussa lainsäädännössä voidaan käyttää myös ilmausta ”pysyvä säilyttäminen” rajoitetummassa, ehdollisessa merkityksessä, minkä vuoksi tätä nykyisen arkistolain 8 §:n 3 momentin muotoilua ei ole syytä käyttää uudessa arkistointilaissa. Esimerkiksi asiakastietolain 23 §:n mukaan perinnöllisyyslääketieteen ja harvinaisten sairauksien kannalta lääketieteellisesti merkittävät asiakirjat säilytetään pysyvästi ja näytteet ja elinmallit voidaan säilyttää pysyvästi, kuitenkin niin että säilyttämistarvetta on arvioitava viiden vuoden välein. Saman pykälän 2 momentti sisältää toisaalta informatiivisen viittauksen, jonka mukaan arkistoinnista säädetään arkistolaissa.

4 §

Etelä-Suomen aluehallintovirasto (aluehallintovirastojen yhteinen valtakunnallinen hallinto- ja kehittämispalvelut -vastuualue (HAKE) kiinnittää lausunnossaan huomiota ehdotetun 4 §:n 5 momentin säännökseen, jonka mukaan julkisuuslain 4 §:n 1 momentin 8 kohdassa tarkoitetun toimielimen toiminnan päätyttyä laissa säädetyistä viranomaisen tehtävistä vastaisi toimielimen asettamisesta päättänyt viranomainen. Lausunnon mukaan toimielimen asiakirjat saattavat sijaita sähköisinä muun viranomaisen asianhallintajärjestelmässä kuin sen organisaation järjestelmässä, joka toimielimen on asettanut. Esimerkkinä mainitaan ministeriön asettama lautakunta ja toimikunta, jonka asiakirjahallintoa hoidetaan jonkin saman hallinnonalan viraston asianhallintajärjestelmässä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että HAKE:n lausunnossa tarkoitettuihin tilanteisiin voi liittyä tulkintaongelmia. Mikäli kysymyksessä kuitenkin on luonteeltaan pysyvä toimielin, siihen sovellettaisiin pääsäännön mukaista sääntelyä ellei asiasta ole erikseen säädetty muualla laissa.

5 §

Valtioneuvoston kanslia on lausunnossaan ottanut kantaa ehdotetun arkistointilain ja julkisuuslain väliseen kytkentää (ks. edellä). Lausunnossa viitataan eduskunnan käsiteltävänä olevaan esitykseen HE 137/2025 vp, jonka mukaan hallituksen arkistoon tallennettavista asiakirjoista esitetään säädettäväksi valtioneuvostosta annetussa laissa (175/2003, valtioneuvostolaki). Valtioneuvostosta annettuun lakiin lisättäväksi ehdotetulla hallituksen arkistoon tallennettavia asiakirjoja koskevalla sääntelyllä pyritään selkeyttämään hallituksen arkiston oikeudellista asemaa. Se, että hallituksen arkistoa koskeva sääntely ilmenisi valtioneuvostolaista, tukisi tämän tavoitteen toteutumista.

Valtioneuvoston kanslia ehdottaa, että ehdotettua arkistointilain 5 §:n 4 momenttia muutettaisiin siten, että hallituksen esityksen mukainen momentin ainoa virke poistettaisiin ja korvattaisiin virkkeellä ”Hallituksen arkistoon tallennettavien asiakirjojen arkistoinnista säädetään valtioneuvostosta annetussa laissa (175/2003).” Tähän muutokseen liittyen valtioneuvoston kanslia ehdottaa mietintövaliokuntana valtioneuvostolain muuttamista koskevaa esitystä käsittelevälle perustuslakivaliokunnalle, että esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen 26 b §:ään lisättäisiin uusi momentti, jonka mukaan ”hallituksen arkistoon tallennettavien asiakirjojen arkistointiin sovelletaan arkistointilain (/) 2 luvun säännöksiä.”

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että arkistointilakia koskevan hallituksen esityksen viimeistelyssä ei ollut mahdollista yhteensovittaa momentin muotoilua

9.10.2025 annetun esityksen HE 137/2025 vp kanssa, vaikka esitysten koordinointitarve on tunnistettu (HE 169/2025 vp s. 84).

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa edelleen, että perustuslakivaliokunta on laatinut mietintönsä (PeVM 6/2025 vp) valtioneuvostolain muutosta koskevasta hallituksen esityksestä 137/2025 vp valtioneuvoston kanslian sivistysvaliokunnalle antaman lausunnon jälkeen. Mietintö sisältää muutoksia valtioneuvostolain ehdotettuihin hallituksen arkistoa koskeviin pykäliin (26 a ja 26 b §). Mietintö ei kuitenkaan sisällä valtioneuvoston kanslian ehdottamaa uutta momenttia, jossa viitattaisiin (tulevaisuudessa säädettävään) arkistointilakiin. Perustuslakivaliokunta pitää julkisuusperiaatteen toteutumisen ja rajoittamisen kannalta olennaisena, että hallituksen arkistoon sisältyviin asiakirjoihin voidaan kohdistaa julkisuuslain mukaisia tietopyyntöjä ja näihin vastataan julkisuuslakia soveltaen. On mahdollista, että viranomainen tekee virheellisen arvion hallituksen arkistoon tallennettavan asiakirjan luonteesta julkisuuslain perusteella arkistoon tallentamisen hetkellä, ja näin ollen kysymys asiakirjan luonteesta viranomaisen asiakirjana tulisi olla mahdollista saattaa tuomioistuimen arvioitavaksi. Säännösten sanamuotoja on perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan syytä täsmentää yksityiskohtaisista perusteluista tarkemmin ilmenevällä tavalla, jotta sanottu tarkoitus käy selvemmin ilmi lakitekstistä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että valtioneuvoston kanslian esittämä sääntelyratkaisu toteuttaa ehdotetun arkistointilain tavoitteet, mikäli valtioneuvostolakiin voidaan lisätä valtioneuvoston kanslian lausunnossaan esittämä viittaussäännös arkistointilain 2 lukuun. Sääntelyn selkeyden kannalta hallituksen arkistoa koskevan sääntelyn keskittämistä valtioneuvostolakiin voidaan pitää parempana säädösteknisenä ratkaisuna, varsinkin kun ehdotettujen 26 a ja 26 b §:n sääntelyä ehdotetaan perustuslakivaliokunnan mietinnössä PeVM 6/2025 vp täsmennettäväksi. Arkistointilakiehdotuksen 5 §:n 4 momentin yleinen muotoilu ei ole kokonaisuuden hahmottamisen näkökulmasta yhtä selkeä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö huomauttaa, että ehdotetun arkistointilain 5 §:n 4 momentin säännös ei koske vain hallituksen arkistoon sisältyviä asiakirjoja. Ehdotetun 5 §:n mukaan eduskuntaan ja sen virastoihin sovellettaisiin lain 7 §:n 1 momenttia, 8 §:ää, 11 §:n 1 ja 2 momenttia, 12 §:n 1 momenttia sekä 14 ja 21 §:ää. Laki koskisi eduskuntaa ja sen virastoja vain arkistointia koskevien yleisten tavoitteiden osalta. Koska 3 §:n 2 kohdan viranomaisen asiakirjan määritelmä perustuu julkisuuslakiin, eduskunnan valtiopäivätoimintaan kuuluvat asiakirjat eivät kuulu sen piiriin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää, että ehdotetun arkistointilain ja valtioneuvostolain muutosta koskevan lakiehdotuksen yhteensovittamiseksi ja sääntelyn muodostaman kokonaisuuden selkeyttämiseksi 1. lakiehdotuksen 5 §:n 4 momentti muutetaan seuraavasti, edellyttäen että valtioneuvostolakiin tehdään valtioneuvoston kanslian lausunnossaan esittämät muutokset:

5 §

Lain soveltaminen lainsäädäntö- tai hallitusvaltaa käyttävien elinten ja niiden yhteydessä toimivien viranomaisten toimintaan

---

Mitä 2 luvussa säädetään viranomaisen asiakirjasta, sovelletaan myös muihin ~~lainsäädäntö- tai hallitusvaltaa käyttävälle elimelle~~ eduskunnalle sen tehtävien johdosta saapuneisiin ja sen toiminnan yhteydessä laadittuihin asiakirjoihin. Hallituksen arkistoon tallennettavien asiakirjojen arkistoinnista säädetään valtioneuvostosta annetussa laissa (175/2003).

6 §

Itä-Suomen yliopisto toteaa lausunnossaan, että kansallista arkistotietovarantoa koskeva pykälä ei sisällä varsinaista säännöstä arkistotietovarannon käyttötarkoituksesta erityisesti kun otetaan

huomioon, ettei arkistointia koskevan käsitteen määritelmä (2 §) pidä sisällään käyttötarkoituksen määrittelyä.

> Opetus- ja kulttuuriministeriö viittaa edellä jaksossa tietosuoja-asetuksen 9 ja 10 artiklan mukaisten tietojen arkistointi olevaan selostukseen arkistointitarkoituksen avoimuudesta.

7 §

Valtiovarainministeriö katsoo, että ehdotetussa 7 §:ssä säädettäisiin viranomaisille uusi velvollisuus arvioida asiakirjojen ja tietoaineistojen arkistollista arvoa. Ehdotuksen 8 §:n mukaan asiakirjojen ja tietoaineistojen arkistollisen arvon määrittämisen (arvonmääritys) tulisi perustua tutkimuksellisiin tarpeisiin ja määrityksen kohteena olisivat kaikki viranomaisen asiakirjat ja tietoaineistot. Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan käytännössä arvonmäärittelyn toteuttaminen viranomaisessa edellyttäisi, että jokaisella viranomaisilla olisi riittävä tuntemus, ymmärrys ja osaaminen lukemattomien eri tutkimusalojen tietotarpeista suhteessa viranomaisen asiankäsittelyssä ja palvelujen tuotannossa muodostuviin tietoaineistoihin. Valtionvarainministeriö ei pidä tarkoituksenmukaisena sitä, että kussakin julkisen hallinnon viranomaisessa pyrittäisiin ylläpitämään tämänkaltaista osaamista olemassa olevan ja tulevan tutkimuksen tarpeista.

> Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että hallituksen esityksessä selostetulla tavalla lausuntokierroksella osa lausunnonantajista piti viranomaisen ehdotuksen mukaisia asiakirjojen ja tietoaineistojen arkistointiin liittyviä velvoitteita uusina. Toisaalta useat lausunnonantajat katsoivat ehdotuksen kuitenkin rakentuvan olennaiselta osin voimassa olevan arkistolain sääntelyn perustalle. Keskenään samanlaisessa asemassa olevat viranomaiset ja viranomaisiin rinnastettavat toimijat (kunnat, hyvinvointialueet, korkeakoulut) antoivat erilaisia lausuntoja (s. 44).
>
> Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että ehdotetulla arkistointilailla ei asetettaisi voimassa olevasta lainsäädännöstä poikkeavia velvoitteita, vaan tarkoituksena on selkeyttää arkistointia koskevien velvoitteiden suhde muuhun tiedonhallinnan sääntelyyn. Lausuntopalautteen perusteella arkistointilain 2 luvun säännösten muotoiluja on lausuntopalautteen perusteella täsmennetty. Luvun säännöksiä on muokattu viranomaisten ja Kansallisarkiston tehtävien selkeyttämiseksi. Tämä koskee myös 7 §:n säännökseen lisättyä 1 momenttia, jossa säädettäisiin viranomaisen velvollisuudesta huolehtia osana arkistoinnin suunnittelua siitä, että sen asiakirjojen ja tietoaineistojen arkistollinen arvo arvioidaan. Viranomaisen huolehtimisvelvollisuuden käytännön toteuttaminen voisi lakiehdotukseen sisältyvä siirtymäsäännös huomioiden osin perustua aikaisemman lainsäädännön nojalla annettuihin määräyksiin ja päätöksiin asiakirjojen pysyvästä säilyttämisestä. Viranomainen voisi lisäksi uutta arvonmääritykseen perustuvaa esitystä valmistellessaan tukeutua aikaisempiin seulontapäätöksiin.

Etelä-Karjalan liitto toteaa lausunnossaan, että nykymuotoiset tiedonhallintamallit ovat erittäin kankeita käytännön työssä ja vaaditulle asiakirjatasolle asti vietynä vaikeasti hallittavia. Lisäosien liittäminen niihin ja esim. excel-pohjaisen tiedonhallintamallin ylläpito on työlästä. Arkistointilakiesityksen 7 § velvoittaisi arkistoinnin suunnitteluun osana tiedonhallintamallia, joka tulisi saattaa ehdotetun julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain muutoksen mukaan ko. lain 5 § 2 momentin 3 kohdan mukaiseksi 18 kuukauden kuluessa lain voimaantulosta. Todennäköisimmin arkistoinnin suunnittelu tullaan Etelä-Karjalan liitossa tekemään tiedonhallintamallista erikseen ja tiedonhallintamalliin sisällytetään viittaukset tiedonohjaussuunnitelmaan ja uuteen arkistoinnin suunnitelmaan, joka käsittäisi nykyisten asiakirjahallinnon ja arkistotoimen ohjeistuksen sisällöt päivitettyinä arkistointilain vaatimuksilla.

Myös **Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene** katsoo, että tiedonhallintamallin käyttö arkistonmuodostussuunnitelman sijasta ei nykyisellään vastaa arkistoinnin tarpeita ja voi heikentää asiakirjallisen tiedon hallintaa. Esitetty lainsäädännön muutos saattaa johtaa tilanteeseen, jossa tiedonhallintamallin työkalut mahdollista asiakirjallisten tietojen ylläpitämistä. Arkistoinnin suunnittelua (7 §) ja arvonmääritystä (8 §) koskevat velvoitteet edellyttävät ammattikorkeakouluilta uutta tiedonhallinnan ja tutkimuksellisten tarpeiden osaamista sekä Kansallisarkistolta selkeää ja yhtenäistä ohjeistusta, jotta velvoitteet toteutuvat yhdenmukaisesti.

Helsingin kaupunki katsoo lausunnossaan, että ehdotetun 7 §:ssä on epäloogisuutta momenttien järjestyksessä. Pykälän 2 momentissa kuvataan, miten viranomaisen on suunniteltava asiakirjojensa ja tietoaineistojensa arkistointi ja 1 momentissa taas sitä, mitä viranomaisen tulee osana arkistoinnin suunnittelua huolehtia. Helsingin kaupunki ehdottaa, että kyseiset momentit sijoitettaisiin toisinpäin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että ehdotetun 1 momentin säännös on lisätty pykälään lausuntopalautteen perusteella. Lisäys on toteutettu erillisenä momenttina, jotta pykälään sisältyvä määräyksenantovaltuus koskisi vain ehdotetun 2 momentin velvoitteiden teknisiä toteuttamistapoja.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että 1. lakiehdotuksen 7 §:n momenttien järjestystä ja niiden sisäisiä viittauksia on johdonmukaisuus ja pykäläotsikko huomioon ottaen perusteltua muuttaa siten, että 1 ja 2 momentti sijoitetaan toisinpäin ja 3 momentin sisäinen viittaus kohdistetaan 1 momenttiin seuraavasti:

7 §

Arkistoinnin suunnittelu

~~Viranomaisen tulee osana arkistoinnin suunnittelua huolehtia siitä, että sen asiakirjojen ja tietoaineistojen arkistollinen arvo arvioidaan.~~

Viranomaisen on suunniteltava asiakirjojensa ja tietoaineistojensa arkistointi osana tiedonhallintaa. Viranomaisen on muodostettava tietoaineistonsa siten, että niiden sisältämien asiakirjojen ja tietojen säilyvyys ja käytettävyys arkistointitarkoituksessa voidaan varmistaa.

Viranomaisen tulee osana arkistoinnin suunnittelua huolehtia siitä, että sen asiakirjojen ja tietoaineistojen arkistollinen arvo arvioidaan.

Kansallisarkisto voi antaa tarkempia määräyksiä ~~2~~ 1 momentissa säädettyjen velvoitteiden teknisistä toteuttamistavoista.

8 §

Etelä-Suomen aluehallintovirasto (aluehallintovirastojen yhteinen valtakunnallinen hallinto- ja kehittämispalvelut -vastuualue (HAKE) katsoo lausunnossaan, että 8 §:n säännös siirttää arvonmäärityksen painopisteen Kansallisarkistolta viranomaisen vastuulle. Vaikka viranomainen voisi uutta arvonmääritykseen perustuvaa esitystä valmistellessaan tukeutua aikaisempiin seulontapäätöksiin, arviointityö vaatii viranomaisilta resursseja. Riskinä on, että viranomaiset arvioivat tietoaineistojensa arkistllisen arvon liian vähäiseksi ja arvokasta kulttuuriperintöä häviää. Ehdotetun 3 momentin mukainen riskiarviointi lisää kokonaisarviointitehtävän haasteellisuutta. Myös **Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene** näkee haasteena sen varmistamisen, että korkeakoulujen arkistoinnista vastaavat henkilöt ja siten korkeakoulut ymmärtävät tietojen tunnistamisen ja siten arvonmäärityksen yhtenevällä tavalla.

Suomalainen Tiedeakatemia kannattaa sitä, että uuden arkistointilain 8 §:n 1 momentissa mainitaan tutkimukselliset tarpeet arvonmäärityksen kriteerinä. Herää kuitenkin kysymys, kattaako tutkimuksellinen (tieteellinen ja muu tutkimus) tarve kaiken kulttuuriperinnön kannalta säilytettävän aineiston tarvittavan arvonmäärityksen. Jonkinasteinen ristiriita syntyy 8 §:n 1 ja 2 momentin välille. Huomio kiinnittyy siihen, että 2 momentin kriteerit ovat kovin ”virananomaistoimintalähtöisiä”. Yksi mahdollinen ratkaisu olisi, että 1 momentin mukaan arvonmäärityksen tulisi koskea aineiston kulttuurihistoriallista arvoa, erityisesti tutkimuksellisia tarpeita. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että 1 momentissa säädetyn lisäksi arvonmäärityksessä tulee ottaa huomioon 1–5 kohdassa mainitut seikat.

Helsingin kaupunki katsoo lausunnossaan, että muotoilu ”tulee erityisesti ottaa huomioon” jättää tilaa muillekin kuin laissa säädetyille kriteereille. Tämä antaa joustoa arvonmääritykseen, mutta heikentää kriteerien läpinäkyvyyttä. Kaupunki pitää hyvänä, että tutkimuksen tarpeet korostuvat arvonmäärityksen lähtökohtana.

Kansaneläkelaitos kiinnittää huomiota termiin tutkimukselliset tarpeet. Se on terminä hyvin kapea, ja rajaa pois muut mahdolliset arkistoinnin tarpeet. Kansaneläkelaitos ehdottaa 1 momentin ensimmäisen virkkeen muuttamista seuraavasti: ”Viranomaisen asiakirjojen ja tietoaineistojen arkistollisen arvon määrittämisen (arvonmääritys) tulee perustua tutkimuksellisiin sekä kulttuuriperinnöllisiin tarpeisiin”.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että säännöskohtaisten perustelujen mukaan arvonmäärityksessä ehdotetun 2 momentin huomioitavien seikkojen luettelo perustuu osin Kansallisarkiston vahvistamaan arvonmääritys- ja seulontapolitiikkaan ja sen mahdollinen viranomaistoimintalähtöisyys perustuu siten nykyiseen käytäntöön (s. 59). Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että kulttuurihistoriallinen näkökulma voidaan ottaa huomioon osana tutkimuksellisia tarpeita. Säännöskohtaisissa perusteluissa viitataan tarpeeseen tukeutua arvonmäärityksessä tiedeyhteisön asiantuntemukseen. Arvonmäärityksen kriteerejä koskevan sääntelyn muotoilussa on otettu huomioon arkistolainsäädännön uudistuksen aikaisemmassa vaiheessa vuonna 2022 järjestetyllä lausuntokierroksella saatu palaute (hallituksen esityksen s. 42), minkä vuoksi laissa säädettäisiin kriteereistä vuoden 2022 lausuntokierrosversiota tarkemmin. Perustuslain turvaama tieteen vapaus huomioon ottaen arvonmäärityksen kriteereitä ei kuitenkaan ole perusteltua pyrkiä määrittelemään aukottomasti lainsäädännössä (s. 59). Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että arvonmääritystä kokonaisuudessaan koskeva säännös tutkimuksellisten tarpeisiin perustumisesta sopii kulttuuriperinnöllisiä tarpeita paremmin esimerkiksi ehdotetun 2 momentin 5 kohdan erilaisten ja kehittyvien käyttötarkoitusten huomioimiseen.

9 §

Etelä-Suomen aluehallintovirasto (aluehallintovirastojen yhteinen valtakunnallinen hallinto- ja kehittämispalvelut -vastuualue (HAKE) katsoo lausunnossaan, että ehdotettua pykälää kannatettavana ottaen huomioon siirtymäsäännöksen mukainen aikaisempien määräysten ja päätösten jääminen voimaan. HAKE kuitenkin katsoo, että ehdotetun 2 momentin säännös arkistointia koskevan päätöksen vireillepanosta, jos arkistoinnista ei ole päätetty tai päätös ei ole enää ajan tasalla, kaipaisi täsmennystä. HAKE huomauttaa, että muutostarpeet voivat olla kertaluontoisesti pieniäkin.

10 §

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira toteaa lausunnossaan, että nykyinen käytäntö, jossa Kansallisarkisto on voimassa olevan arkistolain nojalla tehnyt toimialakohtaisia päätöksiä asiakirjojen pysyvästä säilyttämisestä, on sujuvoittanut ja helpottanut seulontaesitysten valmistelua, kun yleiset toimialakohtaiset tehtävät on voitu rajata seulontaesitysten ulkopuolelle.

Helsingin kaupunki pitää lausunnossaan hyvänÄ, että Kansallisarkisto voi päättää arkistoinnista yleisellä arkistointipäätöksellä. Yleinen arkistointipäätös ja sen vireillepano edellyttää edelleen täsmentämistä kuntien kannalta. Kaikista kuntien lakisääteisistä tehtävistä tulee laatia yleinen arkistointipäätös. Pykälän 3 momenttia Helsingin kaupunki ehdottaa täsmennettäväksi sen osalta, mitä tarkoittaa ”Kansallisarkiston on varmistettava---”. Kaupungin mukaan tulisi tarkentaa, että Kansallisarkistolla on velvollisuus hoitaa asiaan liittyvä lausuntomenettely.

Kuntaliitto pitää hyvänä kirjausta siitä, että Kansallisarkiston on varmistettava, että osallisilla viranomaisilla on mahdollisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selityksensä asiakirjojen ja tietoaineistojen arvonmääritykseen vaikuttavista seikoista. Mikäli tässä yhteydessä tarkoitetaan nimenomaisesti päätösesityksen tehneitä osallisia, Kuntaliitto pitää tärkeänä tuoda esiin, että kuulemisia olisi tehtävä laajemmin päätöksen vaikutuspiirissä oleville osallisille, esimerkiksi kunnille. Näemme myös kannatettavana monipuoliset mahdollisuudet tehdä päätösesityksiä sekä päätösten yhdenmukaisuuden varmistamisen. Kuntaliitto kiinnittää kuitenkin huomiota lakiesityksen kirjaukseen laajasti viranomaisia edustavasta tahosta, jonka se tulkintee rajaavan pois yksittäisen kunnan, esimerkiksi suuren kaupungin mahdollisuudet tehdä halutessaan esityksiä. Tätä rajausta Kuntaliitto ei pidä kannatettavana.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että säännöskohtaisten perustelujen mukaisesti ehdotettujen 9 § ja 10 §:n tavoitteena on täydentää hallintolain sääntelyä (s. 62 ja 65), eikä niihin ole tarve lisätä informatiivista viittausta hallinnon yleislakiin. Yleistä arkistointipäätöstä koskevan säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa nykykäytäntöä vastaavasti yleisten päätösten tekeminen lakiehdotuksen mukaisia, lain tasolla säädettyjä arvonmäärityksen kriteerejä noudattaen. Hallintolain säännökset asioiden käsittelemisestä yhdessä (25 §) voivat tulla sovellettaviksi yksittäisen kunnan toimiessa aloitteentekijänä. Hallintolain 41 §:n mukaan jos asian ratkaisulla voi olla huomattava vaikutus muiden kuin asianosaisten elinympäristöön, työntekoon tai muihin oloihin, viranomaisen tulee varata näille henkilöille mahdollisuus saada tietoja asian käsittelyn lähtökohdista ja tavoitteista sekä lausua mielipiteensä asiasta.

11 §

Oikeusministeriö kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 8 kohdassa säädetään tutkimus- ja kulttuuriperintöaineistojen käsittelemisestä yleishyödyllisessä arkistointitarkoituksessa, joka tietosuojalain esitöiden (HE 9/2018 vp, s. 91) mukaan on suppeampi käsite kuin yleisen edun mukainen arkistointitarkoitus. Lausunnon mukaan ehdotetun pykälän säännöskohtaisten perustelut huomioiden jää epäselväksi, onko tarkoitus, että muiden kuin geneettisten erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen osalta sovellettavaksi tulisi tietosuojalain 6 §:n sääntely. Tällöin vaikuttaisi perustellummalta tietosuojalain 6 §:n poikkeusperusteisiin viittaamisen sijaan mahdollistaa erityisten henkilötietoryhmien ja rikoksia koskevien tietojen käsittely suoraan tietosuoja-asetuksen 9 ja 10 artiklan salliman liikkumavaran mukaisella erityislainsäädännöllä huomioiden, että valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyä koskevan sääntelyn tulee perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisesti olla riittävän täsmällistä ja tarkkarajaista (PeVL 14/2018 vp, s. 5–6). Ks. myös jakso Tietosuoja-asetuksen 9 ja 10 artiklan mukaisten tietojen arkistointi.

Oikeusministeriö on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota myös ehdotetun pykälän momentin määräyksenantovaltuuteen. Säännös on esityksen lausuntokierroksen jälkeisessä jatkovalmistelussa muuttunut siten, että määräyksenantovaltuuden piiriin on lisätty Kansallisarkiston toimivalta antaa tarkempia määräyksiä arkistoinnissa käytettävistä tiloista. Esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa ei tarkemmin avata, minkälaisia toimenpiteitä tiloja koskeva määräys voisi edellyttää - voisiko Kansallisarkisto esimerkiksi määrätä viranomaisen toteuttamaan kustannusvaikutuksiltaan huomattavia rakentamistoimenpiteitä. Tältä osin määräyksenantovaltuus on oikeusministeriön näkemyksen mukaan perustuslakivaliokunnan käytännön näkökulmasta liian avoin ja monitulkintainen.

Valtiovarainministeriö pitää arkistointilakiehdotuksen 11 §:n 3 momentissa Kansallisarkistolle ehdotettua määräyksenantovaltuutta tietojärjestelmien turvallisuutta koskevien määräysten osalta osittain ongelmallisena. Tiedonhallintalain 4 luvussa säädettään tietoturvallisuuden perusvaatimuksista. Viranomaisten tietojärjestelmien ja tietoliikennejärjestelyjen tietoturvallisuuden arvioinnista annetussa laissa (1406/2011, arviointilaki) säädetään menettelyistä sekä perusteista, joilla viranomaisten tietojärjestelmien tietoturvallisuutta arvioidaan. Arviontilain mukaan Liikenne- ja viestintäviraston tehtävänä on arvioida viranomaisten tietojärjestelmien ja tietoliikennejärjestelyjen tietoturvallisuuden vaatimuksenmukaisuutta. Valtiovarainministeriö katsoo, ettei tietoaineistojen arkistoinnissa käytettävissä tietojärjestelmissä ole perusteita käyttää erilaisia tietoturvallisuusvaatimuksia tai arviointimenettelyitä, verrattuna muihin julkisen hallinnon käyttämiin tietojärjestelmiin. Tämän takia valtiovarainministeriö ei pidä lähtökohtaisesti tarkoituksenmukaisena tietojärjestelmien turvallisuutta koskevan määräyksenantovaltuuden antamista Kansallisarkistol

Helsingin kaupunki toteaa ehdotetun 11 §:n 2 momentin kohdistuvan kuntaan tiedonhallintayksikkönä. Tiedonhallintayksiköitä tukisi, jos suojatoimista säädettäisiin yhteisesti. Tietosuoja-asetuksen 35 artiklan 10 kohdan mukaan lainsäätäjä voi tehdä tietosuojaa koskevan vaikutustenarvioinnin osana lainsäädäntö toimea, mikä auttaa määrittämään soveltuvat suojatoimenpiteet.

Ehdotetun 3 momentin määräyksenantovaltuuden osalta opetus- ja kulttuuriministeriö huomauttaa, että sanamuotonsa perusteella se ei ole täysin yhtenevä

valtiovarainministeriön lausunnossa tarkoitettujen turvallisuusvaatimusten kanssa. toteaa, että voimassa olevan arkistolain 12 §:n 2 momentin mukaan pysyvästi säilytettäviä asiakirjoja on säilytettävä sellaisissa arkistotiloissa kuin arkistolaitos erikseen määrää." Tarkemmat vaatimukset ovat sisältyneet 1.3.2013 annettuun Arkistolaitoksen määräykseen ja ohjeisiin arkistotiloista (AL/19699/07.01.01.00/2012). Määräyksen avulla pyritään varmistamaan, että arkistotilat suojaavat aineistoa vedeltä ja haitalliselta kosteudelta, tulelta ja palokaasuilta, liialliselta lämpenemiseltä ja valolta, ilman epäpuhtauksilta, ilkivallalta, vahingonteolta ja luvattomalta käytöltä, sekä poikkeusoloissa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että ottaen huomioon vastineen lukuun Tietosuoja-asetuksen 9 ja 10 artiklan mukaisten tietojen arkistointi sisältyvä selostus ehdotetussa pykälässä on selkeyden vuoksi syytä nimenomaisesti mahdollistaa arkistointitarkoituksessa tapahtuva tietosuoja-asetuksen 10 artiklassa tarkoitettujen tietojen käsittely siten, että tietosuojalain 6 §:n 2 momentin säännös suojatoimista tulevat sovellettavaksi.

Mikäli hallituksen esityksen määräyksenantovaltuutta on pidettävä liian avoimena, opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että 1. lakiehdotuksen 11 §:n 3 momentin säännöstä voidaan määräyksenantovaltuuden kohteen täsmentämiseksi muuttaa siten, että valtuus koskee **arkistotilojen teknisiä vaatimuksia**.

Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää, että 1. lakiehdotuksen 11 §:n 2 ja 3 momentin säännöksiä muutettaisiin seuraavasti

11 §

Arkistoitavia asiakirjoja ja tietoaineistoja koskevat tiedonhallinnan toimenpiteet

---

~~Sen lisäksi, mitä tietosuojalain (1050/2018) 6 §:n 1 momentissa säädetään,~~ ŧTietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 13 kohdassa tarkoitettuja geneettisiä tietoja sisältäviin arkistoitaviin asiakirjoihin ja tietoaineistoihin. Viranomainen voi käsitellä tietosuoja-asetuksen 10 artiklassa tarkoitettuja henkilötietoja yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa. Viranomaisen on tällaisessa käsittelytilanteessa toteutettava tietosuojalain (1050/2018) 6 §:n 2 momentissa tarkoitetut asianmukaiset ja erityiset toimenpiteet rekisteröidyn oikeuksien suojaamiseksi.

Kansallisarkisto voi antaa viranomaisille tarkempia määräyksiä 1 momentissa säädettyjen tehtävien teknisistä toteuttamistavoista, ~~sekä~~ arkistoinnissa käytettävistä tiedostomuodoista ~~ja tiloista~~ sekä arkistotilojen teknisistä vaatimuksista.

13 §

Etelä-Suomen aluehallintovirasto (aluehallintovirastojen yhteinen valtakunnallinen hallinto- ja kehittämispalvelut -vastuualue (HAKE) katsoo lausunnossaan, että ehdotetun 3 momentin säännös, jonka mukaan ”siirron voi toteuttaa yhteisestä tietovarannosta tai tietojärjestelmästä vastaava viranomainen” (lihavointi lisätty), on löyhä ja tulkinnanvarainen. HAKE kysyy, voiko eteen tulla tilanne, jossa kukaan ei ota vastuuta siirron lopullisesta toteuttamisesta, vai onko kukin viranomainen vastuussa järjestelmään tallentamiensa tietojen siirtämisestä Kansallisarkistoon.

Kuntaliitto toteaa, että kuntien tietoaineistoja siirretään yhä enenevissä määrin ansallisiin/hallinnonalakohtaisiin tietovarantoihin. Kuntaliitto pitää kannatettavana, että siirron yhteisestä tietovarannosta tai tietojärjestelmästä toteuttaa siitä vastaava viranomainen muiden viranomaisten tai rekisterinpitäjien lukuun. Kun näistä tietovarannoista tehdään esitetyn lain velvoitteiden mukaisesti siirtoja Kansallisarkiston palveluihin, tulee samalla tarkastella ja poistaa kuntien päällekkäisen säilyttämisen/arkistoinnin vaatimuksia. Kuntaliitto korostaa, että normien keventämistä on vietävä samansuuntaisesti eteenpäin kaikissa ministeriöissä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö viittaa hallituksen esityksen (s. 29-30) selostukseen esityksen vaikutuksesta kansallisiin keskitettyihin tietovarantoihin, jossa todetaan, että tietovarantokohtaisesti erityislainsäädännössä on tarvetta täsmentää tietovarantojen arkistoinnin vastuita sekä arkistoitavien tietoaineistojen määrittelyä. Ehdotettu arkistointilaki asettaa yleislakina velvoitteita viranomaisille (ehdotetun 4 §:n 3 momentin mukaisesti tiedonhallintayksiköille).

Kansaneläkelaitos toteaa lausunnossaan, että Kanta-palveluihin tallennettujen tietoaineistojen säilytys tulisi ehdotetun lain myötä hajautumaan. Yleisesti ottaen esitys tarkoittaisi Kanta-palveluihin tallennettujen tietojen osalta sitä, että osa palveluihin tallennetuista tiedoista tulisi siirtovellisuuden piiriin (julkisuuslain 4 §:n 1 momentin 1-2 kohdan mukaiset tahot). Hyvinvointialueet sen sijaan kuuluisivat 14 §:n soveltamisalan piiriin ja yksityisten palvelunantajien asiakastiedot eivät lähtökohtaisesti kuuluisi lain soveltamisalan piiriin. Käytännössä edellä esitetty merkitsisi, että tietoaineistojen säilytys hajautuisi useampaan paikkaan, mitä ei voida pitää perusteltuna tietojen hyödyntämisen näkökulmasta. Tässä mielessä olisi perusteltua, ettei Kantaan tallennettua aineistoa siirrettäisi valtion viranomaisten osalta Kansallisarkistoon, jos päädytään hyvinvointialueiden rekisterinpitoon kuuluvan aineiston osalta määrittelemään Kanta-palvelut tietojen pysyväksi säilytyspaikaksi. Tässä yhteydessä Kansaneläkelaitos viittaa ehdotetun 13 §:n 2 momentin mukaiseen erityisen syyhyn siirtovelvollisuudesta poikkeamiseksi.

15 §

Valtiovarainministeriön mukaan 15 §:ssä ehdotettu sääntely on tasoltaan liian yleinen, eikä rajaa riittävän täsmällisesti Kansallisarkiston määräyksenantovaltuutta. Valtion viranomaiset ylläpitävät sadoittain ellei tuhansia päivittyviä tietoaineistoja, joihin sisältyy usein myös henkilötietoja ja joihin voi sisältyä lisäksi salassa pidettäviä ja turvallisuusluokiteltuja tietoja. Valtiovarainministeriö pitäisi ehdotettua parempana sääntelyratkaisuna sitä, että tietoaineistoista, joista kopio tulisi Kansallisarkistolle luovuttaa sekä luovuttamisessa noudatettavien menettelyiden perusteista säädettäisiin arkistointilaissa. Tällöin Kansallisarkisto voisi tarkentaa luovuttamisen kohdetta ja luovuttamisessa käytettäviä menettelyjä määräyksin. Toinen vaihtoehto olisi, että vastaavista asioista säädettäisiin joko valtioneuvoston tai opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella.

Helsingin kaupunki katsoo, että arkistoitavan tietoaineiston kattavuuden vuoksi olisi hyvä, että kuntien tiedonhallintayksikköinä tuottamat arkistokopiot arkistotietovarantoon muodostettaisiin yhteneväisin perustein. Arkistokopion osalta rekisterinpitäjyys jää epäselväksi. Lakiesityksen 19 §:ssä todetaan kansallisen arkistotietovarannon rekisterinpitäjäksi Kansallisarkisto, mutta koskeeko tämä myös arkistokopioita? Jos arkistokopioiden rekisterinpitäjä on Kansallisarkisto ja samansisältöisen alkuperäisen käyttötarkoitukseen säilytettävän tietoaineiston rekisterinpitäjä on viranomainen, mahdollistaa tämä kaksi erilaista tulkintaa henkilötietoaineiston käsittelyyn.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto (aluehallintovirastojen yhteinen valtakunnallinen hallinto- ja kehittämispalvelut -vastuualue (HAKE) katsoo lausunnossaan, että kyseinen uusi säännös ns. arkistokopioiden luovuttamisesta sisällöltään muuttuvasta tietoaineistosta Kansallisarkistolle on kannatettava tiettyjen arkistoitavaksi katsottujen rekisterien osalta. Lausunnon mukaan ehdotus konkretisoisi käytännössä joidenkin olemassa olevien seulontapäätösten nojalla tapahtuvaa rekisteristä otettavan otoksen arkistoimista (esimerkkinä mainitaan aluehallintovirastojen osalta rekisteri kiinteistönvälitysliikkeistä ja vuokrahuoneistojen välitysliikkeistä).

Tampereen ammattikorkeakoulu pitää säännöstä tietoaineiston arkistokopiosta hyvänä lisäyksenä lainsäädäntöön, mutta katsoo, että esityksen kuvaus on epäselvä sen suhteen, miten mahdollisuutta voisi hyödyntää. Esitystekstissä olisi voinut olla esimerkki myös muun viranomaisen sähköisen aineiston kopioinnista. Nykyisen lainsäädännön nojalla osa korkeakoulutoimijoista on ratkonut sisällöltään muuttuvien tietojen arkistoimiseen liittyvää ongelmaa esimerkiksi ottamalla otoksia oppilastietojärjestelmästä ja tallentamalla niitä asianhallintajärjestelmään tai sähköiseen arkistoon. Lisäksi tulosteiden tuottaminen edellyttää määrittelytyötä sekä lähettävässä että vastaanottavassa järjestelmässä, ja määrittelytyötä voidaan joutua tekemään toistuvasti, erityisesti jos lähettävä järjestelmä muuttuu.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo lausuntojen heijastavan erilaisia käsityksiä siitä, onko ehdotettu säännös sisällöllisesti uusi vai onko sen tavoitteena tuoda nykyinen käytäntö tekniikan ja lainsäädännön täsmällisyysvaatimusten mukaiselle tasolle. Säännöskohtaisissa perusteluissa selostetulla tavalla säännös perustuisi vallitsevaan käytäntöön. Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että arkistokopio kuuluisi kansalliseen arkistotietovarantoon. Ministeriö katsoo myös, että ykistyiskohtainen sääntely arkistokopiona luovutettavista tietoaineistoista ei ole arkistointilaissa tarkoituksenmukaista, vaan asia tulee huomioida 9 ja 10 §:n mukaisessa arkistointipäätöksessä. Arkistokopioon sovelletaan, mitä ehdotetun 13 §:n 3 momentissa säädetään.

16 §

Suomalainen Tiedeakatemia pitää lausunnossaan tärkeänä sitä, että sopimuksen perusteella Kansallisarkisto voi ottaa kansalliseen arkistotietovarantoon myös yksityisiä arkistoaineistoja. Lausunnon mukaan herää kuitenkin kysymys, onko pykälässä mainittu kriteeri ”yleinen etu” linjassa ehdotetun 9 §:n kanssa. Olisi hyvä vielä pohtia, voisiko kriteereinä olla ”8 §:n mukainen arvonmääritys tai muu yleinen etu”.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että Tiedeakatemian lausunnossa esittämä näkökohta on tärkeä. Säädöstekstin muotoilu ”yleisen edun vuoksi arkistoitavia yksityisiä arkistoaineistoja” on yleinen. Toisaalta ehdotetun lain yksityisiä arkistoaineistoja koskeva sääntely perustuisi pääosin voimassa olevaan sääntelyyn, eikä sillä ole tarkoitus muuttaa Kansallisarkiston asemaa suhteessa muihin yksityisiä arkistoaineistoja säilyttäviin toimijoihin. Yleisen edun mukaisen arkistointitarkoituksen määrittäminen lain tasolla kansalliseen arkistotietovarantoon otettavien yksityisten arkistoaineistojen osalta eriyttäisi toimijoita koskevaa sääntelyä. Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tärkeänä, että yksityisiä arkistoaineistoja säilyttävät toimijat voivat vaikuttaa alaa koskevaan tietosuojasääntelyyn.

Viittaus ehdotetun 8 §:n mukaiseen arvonmääritykseen säädöstekstissä ei aina ole sellaisenaan sovellettavissa yksityisiin arkistoaineistoihin, sillä osa niistä on peräisin tietosuojalainsäädännön ns. kotitalouspoikkeuksen piiriin kuuluvasta toiminnasta (hallituksen esityksen s. 72). Opetus- ja kulttuuriminisLisäksi osaa arvonmäärityksen kriteereistä voitaisiin noudattaa muiden kuin viranomaisten osalta vain ”soveltuvin osin” (vrt. 8 §:n 2 momentin 1-3 kohta).

19 §

Oikeusministeriö kiinnittää lausunnossaan huomiota mahdollisuuksiin selkeyttää ehdotetun pykälän sääntelyä. Vaikka ehdotettavan pykälän 1 momentissa poiketaan tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa säädetystä lähtökohtaisesta kiellosta käsitellä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja mukaan lukien geneettiset tiedot, ehdotettavan 19 §:n 2 momentissa mahdollistettaisiin erikseen geneettisten tietojen käsitteleminen. Mikäli säännöksen kohdalla on tarkoituksena perustaa erityisten henkilötietoryhmien käsittely suoraan 9 artiklan 2 kohdan salliman liikkumavaran mukaiseen erityislainsäädäntöön, ei tietosuojalakiin viittaaminen säännöksessä vaikuttaisi oikeusministeriön mukaan tarpeelliselta. Pykälän 1 momentissa olisi myös mahdollista viitata tietosuojalain 6 §:n 2 momentissa säädettyihin suojatoimiin, huomioiden sen, että säännös jättää rekisterinpitäjälle liikkumavaraa käsittelyyn.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että ehdotettavassa pykälässä tulee perustaa geneettisten tietoje käsitteleminen suoraan 9 artiklan 2 kohdan salliman liikkumavaran mukaiseen erityislainsäädäntöön, eikä tietosuojalakiin viittaaminen säännöksessä ole tältä osin tarpeelliselta. Oikeusminsisteriö katsoo myös, että ottaen huomioon vastineen lukuun Tietosuoja-asetuksen 9 ja 10 artiklan mukaisten tietojen arkistointi sisältyvä selostus pykälässä on tarpeen säätää myös tietosuoja-asetuksen 10 artiklassa tarkoitettujen tietojen käsittelystä. Pykälässä on perusteltua viitata tietosuojalain 6 §:n 2 momentissa säädettyihin suojatoimiin. Näillä perusteluilla opetus- ja kulttuuriministeriö esittää, että 1. lakiehdotuksen 19 §:n 1 ja 2 momentti muutetaan siten, että 1 momentin viimeinen virke siirretään 2 momentin ensimmäiseksi virkkeeksi, ehdotetun 2 momentin ensimmäinen virke poistetaan ja 2

momenttiin lisätään toiseksi virkkeeksi säännös tietosuoja-asetuksen 10 artiklassa tarkoitettujen tietojen käsittelystä seuraavasti:

19 §

Henkilötietojen käsittely ja tietoturvallinen käyttöympäristö

Kansallisen arkistotietovarannon rekisterinpitäjä on Kansallisarkisto. Kansallisarkisto käsittelee kansalliseen arkistotietovarantoon sisältyviä henkilötietoja yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa. ~~Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta kansalliseen arkistotietovarantoon sisältyvien henkilötietojen käsittelyyn.~~

~~Sen lisäksi, mitä tietosuojalain 6 §:n 1 momentissa säädetään, tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 13 kohdassa tarkoitettuja geneettisiä tietoja sisältäviin kansalliseen arkistotietovarantoon sisältyviin asiakirjoihin ja tietoaineistoihin.~~ Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta kansalliseen arkistotietovarantoon sisältyvien henkilötietojen käsittelyyn. Viranomainen voi käsitellä tietosuoja-asetuksen 10 artiklassa tarkoitettuja henkilötietoja yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa. Kansallisarkiston on tällaisessa käsittelytilanteessa toteutettava tietosuojalain 6 §:n 2 momentissa tarkoitetut asianmukaiset ja erityiset toimenpiteet rekisteröidyn oikeuksien suojaamiseksi.

Itä-Suomen yliopisto katsoo lausunnossaan 3.12.2025 (kappale 15), että lakiehdotuksen 19 §:n 1 momentin sanamuoto vapauttaisi kaikki kansallisessa arkistotietovarannossa olevat erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvat tiedot asetuksen kieltosääntelyn piiristä. Sanamuoto sallisi siten erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyn varsin laajasti, kunhan niitä käytettäisiin arkistotietovarannosta. Myös tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 8 kohta sallii erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyn arkistokäyttötarkoituksessa. Lausuttavana oleva arkistointilakiehdotus jää kuitenkin epäselväksi, millä perusteella ja voidaanko kieltosääntelystä poiketa myös muissa kuin kansallisessa arkistotietovarannossa. Itä-Suomen yliopisto pitää tärkeänä, että arkistointilaki olisi tältä osin yleinen siten, että siinä sallittaisiin erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen arkistointi tiedonhallintayksiköissä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohtaa ei tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 8 kohdan mukaan sovelleta tutkimus- ja kulttuuriperintöaineistojen käsittelyyn yleishyödyllisessä arkistointitarkoituksessa geneettisiä tietoja lukuun ottamatta. Yleishyödyllisen arkistointitarkoituksen käsite ei lainkohdan perustelujen mukaan täysin vastaa käsitettä ”yleisen edun mukainen arkistointitarkoitus”, vaan olisi tätä kapeampi (HE 9/2018 vp, s. 91). Arvioitaessa milloin kyse on lainkohdassa tarkoitetusta yleishyödyllisestä arkistointitarkoituksesta, voidaan perustelujen mukaan huomiota kiinnittää esimerkiksi siihen, onko rekisterinpitäjän lakisääteinen tai sääntömääräinen tehtävä tutkimus- tai kulttuuriperintöaineistojen tallentaminen ja saataville saattaminen. Lisäksi huomiota tulisi kiinnittää siihen, perustuuko arkistotoiminta julkisesti saatavilla olevaan suunnitelmaan.

Ehdotetulla 19 §:ssä tietojen käsittely yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa mahdollistettaisiin myös geneettisiä tietoja koskevalta osin. Tietosuojalain sääntelystä poiketen pykälässä ei selkeyden vuoksi käytettäisi rajatumpaa yleishyödyllinen arkistointitarkoitus -käsitettä, joka ei perustu yleiseen tietosuoja-asetukseen. Kansallisarkisto täyttää lakisääteiset tehtävänsä huomioon ottaen kiistatta yleishyödyllisyyden vaatimukset. Muiden kuin kansalliseen arkistotietovarantoon sisältyvien erityisten henkilötietoryhmien käsittely olisi jatkossakin mahdollista tietosuojalain säännösten mukaisesti. Näin ollen omaa arkistoaan ylläpitävien viranomaisten sekä kuntien, kuntayhtymien, hyvinvointialueiden ja hyvinvointiyhtymien muodostamien tiedonhallintayksiköiden omien arkistojen osalta sovellettaisiin tietosuo

Helsingin kaupunki kiinnittää huomiota siihen, että säännöksen muotoilu on muuttunut lausuntokierroksen jälkeisessä jatkovalmistelussa. Pykälän mukaan Kansallisarkisto voi ylläpitää

tietoturvallista käyttöympäristöä tai hyödyntää toisen viranomaisen tietoturvallista käyttöympäristöä. Laki ei suoranaisesti velvoita Kansallisarkistoa tekemään näin ja toteuttamaan tiedonhallintalain 4 luvussa esitettyjä vaati muksia tietoturvallisuudesta. Maaliskuussa 2025 lausuntokierroksella olleessa ehdotuksessa sanamuoto oli ”Kansallisarkisto ylläpitää…” Perusteluissa käyttöympäristön ominaisuuksiin viitataan konditionaalein. Tämä jättää avoimeksi Kansallisarkiston tosiasialliset velvoitteet.

22 §

Itä-suomen yliopisto kiinnittää huomiota siihen, että arviointitehtävään liittyvä laillisuusvalvonnallinen toimivallan käyttö olisi tullut arvioida huolellisesti suhteessa itsenäisiin julkisoikeudellisiin laitoksiin sekä itsehallinnollisiin yhteisöihin. Ehdotus on myös ongelmallinen suhteessa oikeuskanslerinvirastoon, kun otetaan huomioon perustuslakivaliokunnan vakiintunut kannanotto valtioneuvoston oikeuskanslerin valtiosääntöisestä asemasta (esim. PeVL 14/2018 vp).

Helsingin kaupunki kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että kuntien osalta osa lainsäädännön velvoitteista on tiedonhallintayksiköllä. Tällöin arviointitehtävä voisi olla perusteltua tehdä kuntien osalta tiedonhallintayksikkötasoisena

> Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että ehdotetun pykälän säännös on rajatumpi ja täsmällisempi kuin voimassa olevan arkistolain 10 §:n mukainen tarkastusoikeus. Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeVL 4/2018 vp kyse oli hallituksen esityksestä EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi (HE 9/2018 vp) ja ylimpiin laillisuusvalvojiin kohdistuvasta valvontavallasta ja tietosuojavaltuutetun tietosuoja-asetuksen 55–59 artiklan mukaisista tehtävistä ja toimivaltuuksista. Ehdotetussa 22 §:ssä ei säädettäisi tähän rinnastettavista valvontatehtävistä tai toimivaltuuksistaa
>
> Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että lain sisäisen johdonmukaisuuden selkeyttämiseksi 22 §:n arviointi on syytä kohdistaa hyvinvointialueiden, hyvinvointiyhtymien, kuntien ja kuntayhtymien osalta tiedonhallintayksiköihin. Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää, että 1. lakiehdotuksen 22 §:n 1 momentti muutetaan seuraavasti:
>
> 22 §
>
> Kansallisarkiston arviointitehtävä
>
> Kansallisarkistolla on oikeus arvioida 7 ja 11–13 §:n ja sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (13/2003) 21 §:n säännösten sekä niiden nojalla antamiensa määräysten noudattamista viranomaisissa ja tiedonhallintalain 4 §:n 1 momentin 5–8 kohdassa tarkoitetuissa tiedonhallintayksiköissä.

25 §

Helsingin kaupunki katsoo lausunnossaan ehdotetun 25 §:n selkeyttävän sitä, miten aiemmat määräykset ja päätökset jäävät voimaan. Informatiivisuuden vuoksi viittaus voisi lausunnon olla myös arkistolaitoksen antamiin päätöksiin, sillä vanhemmissa päätöksissä päättäjänä mainitaan arkistolaitos. Lausunnossa todetaan, että Kansallisarkistosta annetun laissa (509/2025) määritellään muussa lainsäädännössä oleva viittaus arkistolaitokseen katsottavaksi viittaukseksi Kansallisarkistoon, mutta ei toiseen suuntaan.

> Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että ehdotetun 25 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa viitataan Arkistolaitoksen seulontapäätöksiin (s. 81) mutta pykäläteksti ei sisällä viittausta Arkistolaitoksen antamiin päätöksiin. Sääntelyn informatiivisuuden lisäämiseksi opetus- ja kulttuuriministeriö esittää että 1. lakiehdotuksen 25 §:n voimaatulosäännöksen 3 momenttia muutetaan seuraavasti:
>
> 25 §
>
> Voimaantulo

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olevat Kansallisarkiston, Arkistolaitoksen ja valtionarkiston aikaisemman lainsäädännön nojalla antamat määräykset ja päätökset jäävät edelleen voimaan, kunnes Kansallisarkisto toisin määrää.

2. lakiehdotus: Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain muuttamisesta

5 §

Valtiovarainministeriö katsoo, että pykälän 2 momentin 3 kohtaan ehdotettava sääntely on osittain päällekkäinen voimassa olevan tiedonhallintalain 5 §:n 2 momentin 4 kohdan kanssa, jonka mukaan tiedonhallintamallin tulee sisältää tiedot tietojärjestelmistä ja niiden käyttötarkoituksesta. Asiakirjojen ja tietoaineistojen arkistointi on yksi tietojärjestelmän käyttötarkoitus.

Opetus- ja kulttuuriministeriö viittaa hallituksen esityksen säännöskohtaisiin perusteluihin (s. 81) ja katsoo lisäksi olevan sääntelyn selkeyden vuoksi perusteltua, että tiedonhallintamallin sisältöä arkistoinnin osalta koskevassa kohdassa säädetään nimenomaisesti sekä tiedonhallintalain 2 §:n 3 kohdan mukaisten tietojärjestelmien (”tietojenkäsittelylaitteista, ohjelmistoista ja muusta tietojenkäsittelystä koostuvaa kokonaisjärjestely”) että fyysisten tilojen käytöstä arkistoinnin toteuttamisessa.

10 §

Valtiovarainministeriö pitää ehdotusta perusteltuna. Lausunnossaan ministeriö nostaa myös esiin käynnistämänsä säädösvalmistelun, joka valmistuessaan lakkauttaisi tiedonhallintalautakunnan (VM135:00/2025). Valtiovarainministeriö pyrkii valmistelemaan ehdotuksen siten, että lautakunnan toiminta lakkaisi 1.1.2027 mennessä. **Yliopistonlehtori, dosentti Pekka Henttonen** on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota suunnitelmaan ja pitänyt tätä kehitystä huonona. Henttosen mukaan ei ole tarkoituksenmukaista, että tiedon elinkaaren hallintaan liittyviä kysymyksiä ratkaistaan viranomaisissa yksi kerrallaan ilman yhteistä foorumia. Myös **Kunnallisarkistoyhdistys ry** toivoo lausunnossaan, että esimerkiksi tiedonhallintamalliin, arkistoitavan aineiston rajaamiseen, säilytys- ja arkistointivaiheen rajan ajankohdan määrittelyyn ja säilytysaikoihin ym. strategisen ja operatiivisen tason rajapinnalle muodostuviin tehtäviin on olemassa ohjaava viranomainen, jolla on riittävät resurssit toteuttaa edellä mainittuja tehtäviä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että tiedon elinkaaren hallintaan liittyvät yleiset kysymykset on syytä huomioida meneillään olevassa tiedonhallitnalautakunnan lakkauttamista koskevassa valmistelussa.

Säätämisjärjestys

Eräissä lausunnoissa on tuotu esiin huomioita hallituksen esitykseen mahdollisesti liittyvistä valtiosääntöisesti ongelmallisista yksityiskohdista. Edellä on käsitelty ehdotetun arkistointilain suhdetta julkisuuslakiin ja julkisuusperiaatteen kaventumiseen, Ahvenanmaan itsehallintoon, Kansallisarkiston määräyksenantovaltuuksiin, erityisiä henkilötietoryhmiä sisältävien aineistojen käsittelyyn ja hyvinvointialueiden itsehallintoa koskevan yksityiskohtaisen arvion puuttumiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo hallituksen esityksen säätämisjärjestystä koskevan luvun ja edellä esitetyn perusteella, että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Jussi Sallila

Hallitussihteeri

Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto

Liitteet Kooste 1. lakiehdotukseen ehdotettavista muutoksista
Esitysdiat, sivistysvaliokunta 5.2.2026

Jakelu Eduskunnan sivistysvaliokunta

Tiedoksi Kansliapäällikkö Heidi Backman
Erityisavustaja Emma Hannonen